

Нэгтгэсэн санхүүгийн тайлан ба Хараат бус аудиторын тайлан

“Түмэн шувуут” ХК

2020 оны 12 дугаар сарын 31

Агуулга

Хараат бус аудиторын дүгнэлт	3
Нэгтгэсэн санхүүгийн байдлын тайлан	7
Нэгтгэсэн орлогын дэлгэрэнгүй тайлан	9
Нэгтгэсэн өмчийн өөрчлөлтийн тайлан	10
Нэгтгэсэн мөнгөн гүйлгээний тайлан	11
Нэгтгэсэн санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд	13

Компанийн тухай товч мэдээлэл

КОМПАНИЙН НЭР:	"Түмэн шувуут" ХК	
ТУЗ-ИЙН ГИШҮҮД:	Дарга	Л. Эрхэмбаяр
	Гишүүд	Ж. Болд Б.Тунгалаг Э. Жаргалхүү Э. Баяржаргал Ц. Рэнчинсэнгээ
	Хараат бус гишүүн	А. Бакей Г. Мөнх-Эрдэнэ
	Аудитын хорооны дарга	Ц. Наран-Учрал
	Нарийн бичгийн дарга	Д. Наранцэцэг
УДИРДЛАГЫН БАГ:	Гүйцэтгэх захирал	Ж. Болд
	Ерөнхий Нягтлан бодогч	Н. Должинсүрэн
	Борлуулалтын албаны дарга	Б. Мөнгөнтуяа
	Үйлдвэр хариуцсан захирал	Ч.Нэмэхжаргал
КОМПАНИЙН ХАЯГ:	Компани нь Монгол улс, Улаанбаатар хот, Хан-Уул дүүрэг, 13-р хороо, Туул тосгон, өөрийн байр	
РЕГИСТРИЙН ДУГААР:	2844753	
ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА:	Тахианы цогц аж ахуй, газар тариалан, тэжээлийн үйлдвэр, бордооны үйлдвэр, мал аж ахуй	
АЖИЛЛАГСАДЫН ТОО:	236	
АУДИТОР:	"Грант Торнтон Аудит" ХХК, Аудит, нягтлан бодох бүртгэл, санхүүгийн зөвлөгөө, сургалт, үнэлгээний итгэмжлэгдсэн байгууллага	

Удирдлагын мэдэгдэл

Удирдлага нь нэгтгэсэн санхүүгийн тайланг үнэн зөв бэлтгэж, Компанийн 2020 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаарх санхүүгийн байдал, уг өдрөөр дуусвар болсон үйл ажиллагааны үр дүн, мөнгөн гүйлгээ, өмчийн өөрчлөлтийг Санхүүгийн тайлагналын олон улсын стандарт (СТОУС)-ын дагуу зохистой толилуулах үүрэгтэй.

Нэгтгэсэн санхүүгийн тайланг бэлтгэхдээ удирдлага дараах үүрэг хариуцлагыг биелүүлсэн. Үүнд:

- Нягтлан бодох бүртгэлийн тохиромжтой бодлогыг сонгох, тууштайгаар даган мөрдөж, үндэслэлтэй, нягт нямбай тооцоолол, үнэлгээ хийж, бүх холбогдох нягтлан бодох бүртгэлийн стандартыг мөрдсөн.
- Компанийн эд хөрөнгийг хадгалан хамгаалах, аливаа заль мэх, зүй бус үйлдлээс сэргийлэх, ийм үйлдлийг илрүүлэхэд шаардлагатай арга хэмжээнүүдийг авч хэрэгжүүлсэн.
- Нэгтгэсэн санхүүгийн тайланг тасралтгүй үйл ажиллагаанд үндэслэн бэлтгэсэн.

“Түмэн шувуут” ХК-ийн ТУЗ-ийн дарга Ломбын Эрхэмбаяр, Гүйцэтгэх захирал Жигжидийн Болд болон Ерөнхий нягтлан бодогч Найманжингийн Должинсүрэн бид энэхүү тайлангийн 1-43 дугаар хуудсанд үзүүлсэн компанийн нэгтгэсэн санхүүгийн тайлангууд нь 2020 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаарх компанийн нэгтгэсэн санхүүгийн байдал, уг өдрөөр дуусгавар болсон жилийн үйл ажиллагааны үр дүн, мөнгөн гүйлгээг Санхүүгийн тайлагналын олон улсын стандартын дагуу үнэн зөв, бодитой илэрхийлсэн гэдгийг үүгээр мэдэгдэж байна.

ТУЗ-ийн дарга

Л. Эрхэмбаяр

Огноо:

Гүйцэтгэх захирал

Ж. Болд

Огноо:

Ерөнхий нягтлан бодогч

Н. Должинсүрэн

Огноо:

Хараат бус аудиторын дүгнэлт

“Грант Торнтон аудит” ХХК
Далай тауэр, ЮНЕСКО-гийн
гудамж, Сүхбаатар дүүрэг-1,
Улаанбаатар 14230,
Монгол улс
Т + 97670 110744
Ф + 97670 110722

Grant Thornton Audit LLC
Dalai Tower, UNESCO street,
Sukhbaatar District-1,
Ulaanbaatar 14230, Mongolia
T + 97670 110744
F + 97670 110722

“Түмэн шувуут” ХК-ийн хувьцаа эзэмшигчдэд:

Дүгнэлт

Бид “Түмэн шувуут” ХК (цаашид “Компани” гэх) болон түүний охин компанийн нэгтгэсэн 2020 оны 12 дугаар сарын 31-нээрх дараах санхүүгийн тайлангуудад (цаашид “санхүүгийн тайлан” гэх)-д аудит хийлээ. Үүнд:

- Нэгтгэсэн санхүүгийн байдлын тайлан,
- Нэгтгэсэн орлогын дэлгэрэнгүй тайлан,
- Нэгтгэсэн өмчийн өөрчлөлтийн тайлан,
- Нэгтгэсэн мөнгөн гүйлгээний тайлан болон
- нягтлан бодох бүртгэлийн гол бодлогын хураангуй,
- бусад тайлбар тодруулгууд

Бидний дүгнэлтээр, “Түмэн шувуут” ХК-ийн 2020 оны 12 дугаар сарын 31-нээрх нэгтгэсэн санхүүгийн байдал ба уг өдрөөр дуусгавар болсон жилийн санхүүгийн үр дүн ба мөнгөн гүйлгээ нь бүх материаллаг зүйлсийн хувьд Санхүүгийн тайлагналын олон улсын стандартын дагуу үнэн зөв, бодитой илэрхийлэгдсэн байна.

Дүгнэлтийн үндэслэл

Бид энэхүү аудитын ажлыг Аудитын олон улсын стандарт (АОУС)-уудын дагуу хийж гүйцэтгэв. Уг стандартуудын дагуу хүлээсэн үүрэг хариуцлагаа энэ тайлангийнхаа *Санхүүгийн тайлангийн аудитад хүлээх аудиторын үүрэг хариуцлага* гэсэн хэсэгт харуулав.

Хараат бус байдал

Бид Нягтлан бодогчдын ёс зүйн Олон улсын стандартын зөвлөлийн Мэргэжлийн нягтлан бодогчдын ёс зүйн дүрэм болон Монгол улсын мэргэшсэн нягтлан бодогчдын ёс зүйн дүрмийн санхүүгийн тайлангийн аудиттай холбоотой ёс зүйн зохих шаардлагуудын дагуу тус Компаниас хараат бус бөгөөд эдгээр ёс зүйн шаардлагуудад нийцүүлэн бусад ёс зүйн үүрэг хариуцлагаа бүрэн биелүүлсэн болно. Олж авсан аудитын баримт нотолгоо нь бидний гаргасан дүгнэлтийн үндэслэл болоход хангалттай, тохиромжтой гэж итгэж байна.

Аудитын аргачлалын хураангуй

Аудитын цар хүрээ	<ul style="list-style-type: none"> Компани нь нэг охин компанитай. Энэхүү аудитын цар хүрээнд толгой компани буюу “Түмэн шувуут” ХК болон түүний охин компани болох “Усжуулах” ХК хамрагдсан.
Материаллаг байдал	<ul style="list-style-type: none"> Санхүүгийн тайлангийн аудитад ашигласан нийт материаллаг байдал нь 447,444 мянган төгрөг ба материаллаг байдлыг сонгохдоо татварын өмнөх ашгийн 10%-иар тооцсон. Компанийн санхүүгийн үр дүнгийн хэлбэлзлийг харгалзан үзвэл татварын өмнөх ашиг нь бизнесийн хэмжээ, буруу тайлагналын эрсдлийг хэмжихэд илүү тохиромжтой байдаг.

Аудитын гол асуудал

Бидний мэргэжлийн үнэлэмжээр аудитын гол асуудлууд гэж тайлант үеийн санхүүгийн тайлангийн аудитад хамгийн их нөлөөтэй асуудлууд юм. Санхүүгийн тайланд хийсэн аудитынхаа хүрээнд эдгээр асуудлуудыг нэгтгэсэн байдлаар авч үзсэн ба дүгнэлтээ гаргахдаа эдгээр асуудлуудад тус бүрчлэн тусдаа дүгнэлт гаргаагүй болно.

Эрсдэл	Эрсдэлд авсан хариу арга хэмжээ
<p>“Түмэн шувуут” ХК-ийн охин компани “Усжуулах” ХК-ийн услалтын системийн усан хангамжийн эх үүсвэр болох хиймэл нуурын толгой байгууламж нь компанийн газар тариалангийн бизнесийн орлогод шууд нөлөөтэй хөрөнгө юм. Тус хөрөнгийг өртгийн аргаар үнэлэхэд 40 орчим тэрбум төгрөг гэж үнэлгээний байгууллага 2019 онд тогтоосон. Тус байгууламж нь ЗХУ-ын дэмжлэгээр 1983 оноос хойш 7 жилийн хугацаанд баригдаж, 1990 онд ашиглалтанд орсон ба усны багтаамж 15 сая метр³ хүрэх боломжтой юм. Гэвч тус байгууламжийг нягтлан бодох бүртгэлдээ тусгаагүй ба хөрөнгийн өмчлөл нь тодорхойгүй байна.</p>	<p>Удирдлагын хариу арга хэмжээ: “Усжуулах” ХК-ийн усалгааны системийн толгой байгууламжийн өмчлөлийн гэрчилгээ гараагүй байгаа тул нягтлан бодох бүртгэлд тусгаагдаагүй. Газар эзэмших эрх, үл хөдлөх эд хөрөнгийн бүртгэлийн гэрчилгээ гаргуулах, хөрөнгийн үнэлгээ хийлгүүлэхээр компанийн удирдлагууд төлөвлөн ажиллаж байна.</p> <p>Аудитын горим: “Түмэн шувуут” ХК-ийн охин компани “Усжуулах” ХК-ийн ашиглаж буй услалтын системийн усан хангамжийн эх үүсвэр болох хиймэл нуурын толгойн байгууламжийн өртөг нь маш өндөр бөгөөд өнөөг хүртэл үл хөдлөх хөрөнгийн гэрчилгээгээр баталгаажуулаагүй, орон нутгийн хувиараа газар тариалан эрхлэгчид хамтран ашигладаг ба санхүүгийн тайланд хөрөнгөөр хүлээн зөвшөөрөхөд хэрхэн хэмжиж, бүртгэх нь тодорхойгүй тул аудитын гол асуудалд оруулж байна.</p>

Бусад мэдээлэл

Удирдлага бусад мэдээлэлд хариуцлага хүлээнэ. Бусад мэдээлэл нь Компанийн 2020 оны 12 дугаар сарын 31-нээрх жилийн тайланд багтсан мэдээллээс бүрдэх ба харин нэгтгэсэн санхүүгийн тайлан болон манай аудиторын тайланг багтаахгүй. Жилийн тайлан нь энэхүү аудиторын тайлан гарсан өдрөөс хойш бидэнд нээлттэй болно.

Нэгтгэсэн санхүүгийн тайланд өгсөн бидний дүгнэлт бусад мэдээллийг хамраагүй бөгөөд бид аливаа хэлбэрээр баталгаажуулалтын дүгнэлт илэрхийлэхгүй.

Нэгтгэсэн санхүүгийн тайланд бидний хийсэн аудиттай холбоотой бидний үүрэг хариуцлага бол

дээр тодорхойлсон бусад мэдээлэл бидэнд нээлттэй болсон үед уншиж танилцах, ингэхдээ уг бусад мэдээлэл нь нэгтгэсэн санхүүгийн тайлан эсвэл аудитаар бидний олж авсан мэдлэгтэй материаллаг хэмжээгээр харшилж байгаа эсвэл өөрөөр материаллаг байдлаар буруу илэрхийлэгдсэн эсэхийг авч үзэх юм.

Удирдлага болон Засаглах эрх мэдэл бүхий этгээдүүдийн нэгтгэсэн санхүүгийн тайланд хүлээх үүрэг хариуцлага

Компанийн удирдлага эдгээр санхүүгийн тайлангуудыг Санхүүгийн тайлагналын олон улсын стандартын дагуу бэлтгэх, үнэн зөв толилуулах үүрэгтэй. Удирдлага нь санхүүгийн тайланг аливаа алдаа эсвэл залилангийн улмаас үүсч болох материаллаг буруу илэрхийлэлгүй бэлтгэхэд шаардлагатай дотоод хяналтыг бүрдүүлнэ.

Удирдлага нь санхүүгийн тайланг бэлтгэхдээ Компанийн үйл ажиллагааг зогсоох юмуу татан буулгахаар төлөвлөсөн эсвэл ингэхээс өөр бодит сонголт байхгүй байхаас бусад тохиолдолд санхүүгийн тайлангуудыг гаргахдаа тасралтгүй байх зарчмын дагуу үйл ажиллагаагаа зогсолтгүй явуулах компанийн чадамжийг үнэлэх, боломжтой бол тасралтгүй байх зарчимтай холбоотой асуудлуудыг тодруулах, нягтлан бодох бүртгэлийн тасралтгүй байх суурийг хэрэглэх үүрэг хариуцлагыг хүлээнэ.

Засаглах эрх мэдэл бүхий этгээдүүд нь Компанийн санхүүгийн тайлагналын үйл явцад хяналт тавих үүрэг хариуцлагатай байна.

Санхүүгийн тайлагналын аудитад хүлээх аудиторын үүрэг хариуцлага

Залилан эсвэл алдаанаас үүссэн материаллаг буруу илэрхийллээс нэгтгэсэн санхүүгийн тайлан нь бүхэлдээ ангид эсэх талаарх ул үндэслэлтэй нотолгоо олж авах, дүгнэлт бүхий аудиторын тайлан гаргах нь бидний зорилго юм. Ул үндэслэлтэй баталгаа гэдэг нь өндөр түвшний баталгаажуулалт боловч АОУС-ын дагуу хийгдсэн аудитаар материаллаг буруу илэрхийллийг байнга илрүүлнэ гэсэн нотолгоо болохгүй. Буруу илэрхийлэл нь залилан эсвэл алдаанаас үүсч болох ба хэрэв тэр нь дангаараа эсвэл нийтдээ нэгтгэсэн санхүүгийн тайланд үндэслэн гаргасан хэрэглэгчдийн эдийн засгийн шийдвэрт нөлөөлөх магадлалтай бол материаллагт тооцогддог.

Аудитор нь залилан зэрэг хууль бус асуудлуудыг илрүүлэх чадавхийг ямар цар хүрээнд авч үзсэн талаарх тайлбар

АОУС-д заасны дагуу бид мэргэжлийн шийдэл ашиглаж аудитын ажлын явцад мэргэжлийн үл итгэх хандлагыг баримтлан ажилладаг. Үүнд:

- Залилан эсвэл алдааны улмаас санхүүгийн тайлан материаллаг буруу илэрхийлэгдэх эрсдлийг тодорхойлж, түүнийг үнэлэн уг эрсдэлд тохирохуйц аудитын горимыг боловсруулан хэрэгжүүлж өөрсдийн дүгнэлтийнхээ үндэслэл болохуйц хангалттай, тохиромжтой аудитын баримт нотолгоог олж авдаг. Залиланг хуйвалдаан, бичиг баримт хуурамчаар үйлдэх, санаатайгаар нуух, буруу илэрхийлэх болон дотоод хяналтыг зөрчих зэргээр үйлдэж магадгүй учир залилангаас үүссэн материаллаг буруу илэрхийллийг илрүүлэхгүй байх эрсдэл нь алдаанаас үүссэн мөн эрсдэлээс харьцангуй их байдаг.
- Компанийн дотоод хяналтын үр нөлөөлтэй байдалд дүгнэлт өгөх зорилгоор буюу тухайн нөхцөл байдалд тохирохуйц аудитын горим боловсруулахын тулд аудитын ажилтай холбоотой дотоод хяналтын талаар ойлголт олж авдаг.
- Ашиглагдсан нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогуудын нийцэмжтэй байдал, нягтлан бодох бүртгэлийн тооцооллын ул үндэслэл, удирдлагын гаргасан холбогдох тодруулгыг үнэлдэг.
- Нягтлан бодох бүртгэлийн тасралтгүй байх суурийг удирдлага зохистой хэрэглэсэн эсэх, мөн олж авсан аудитын баримт нотолгоонд үндэслэн Компанийн тасралтгүй үйл ажиллагаагаа үргэлжлүүлэн явуулах чадамжид мэдэгдэхүйц эргэлзээ үүсгэхүйц үйл явдал, нөхцөл байдалтай холбоотой материаллаг тодорхой бус байдал оршин байгаа эсэхийг тодорхойлдог. Хэрэв материаллаг хэмжээний тодорхой бус байдал оршин байна гэж үзвэл аудиторын тайландаа нэгтгэсэн санхүүгийн тайлангийн холбогдох тодруулгад анхаарал хандуулах эсвэл

ийм тодруулга хийх нь хангалтгүй бол дүгнэлтээ өөрчлөх шаардлагатай болдог. Аудиторын тайлан гарах өдөр хүртэлх олж авсан аудитын баримт нотолгоондоо үндэслэн бид дүгнэлтээ гаргадаг. Гэхдээ ирээдүйн үйл явдал, эсвэл нөхцөл байдал Компани тасралтгүй байх зарчмын дагуу үйл ажиллагаагаа үргэлжлүүлэн явуулах боломжгүй болгоход хүргэж болно.

- Тодруулгыг багтаагаад нэгтгэсэн санхүүгийн тайлангийн ерөнхий толилуулга, бүтэц, агуулгыг үнэлж нэгтгэсэн санхүүгийн тайланд үнэн зөв толилуулгын шаардлагыг хангахуйц байдлаар гол гол ажил гүйлгээ, үйл явдлуудыг илэрхийлсэн эсэхийг тодорхойлдог.

Бид бусад асуудлуудын дундаас аудитын ажлын төлөвлөсөн хамрах хүрээ, цаг хугацаа болон аудитын явцад тодорхойлсон дотоод хяналтын аливаа мэдэгдэхүйц доголдлыг багтаагаад аудитын илэрсэн томоохон асуудлуудаар засаглах эрх мэдэл бүхий этгээдүүдтэй харилцдаг.

Бид хараат бус байдлын талаар холбогдох ёс зүйн шаардлагуудад нийцсэн гэдгээ засаглах эрх мэдэл бүхий этгээдүүдэд мэдэгддэг ба мөн бид тэдгээр хүмүүстэй бүх харилцаа холбоо болон шаардлагатай гэж үзвэл холбогдох хамгаалалт зэрэг бидний хараат бус байдлын хүрээнд бодолцож үзвэл зохих асуудлуудаар харилцдаг.

Энэхүү Хараат бус аудиторын тайланг гаргахад оролцсон гэрээт ажлын Партнер нь Н. Эрдэнэцог болно.

Б. Осоргарав
Удирдах партнер

Н. Эрдэнэцог
Гэрээт ажлын партнер

Нэгтгэсэн санхүүгийн байдлын тайлан

Мянган төгрөгөөр	Тодруулга	2020 оны 12 сарын 31	2019 оны 12 сарын 31
Хөрөнгө			
Эргэлтийн хөрөнгө			
Мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгө	8	2,135,625	2,909,766
Дансны болон бусад авлага	9	2,962,540	1,201,260
Бараа материал	10	3,955,853	1,657,358
Урьдчилж төлсөн зардал/тооцоо	11	2,281,281	3,732,242
Эргэлтийн биологийн хөрөнгө	14.1	480,289	888,825
Эргэлтийн хөрөнгийн дүн		11,815,588	10,389,451
Эргэлтийн бус хөрөнгө			
Үндсэн хөрөнгө, цэвэр	12	21,829,138	19,514,994
Биет бус хөрөнгө, цэвэр	13	1,309,058	861,031
Эргэлтийн бус биологийн хөрөнгө	14.2	1,969,423	916,841
Эргэлтийн бус хөрөнгийн дүн		25,107,619	21,292,866
Нийт хөрөнгө		36,923,207	31,682,317
Өр төлбөр ба эздийн өмч			
Өр төлбөр			
Богино хугацаат өр төлбөр			
Дансны болон бусад өглөг	15	4,205,653	3,854,584
Богино хугацаат зээл	16	5,800,000	2,650,000
Богино хугацаат өр төлбөрийн дүн		10,005,653	6,504,584

Нэгтгэсэн санхүүгийн байдлын тайлан (үргэлжлэл)

Мянган төгрөгөөр	Тодруулга	2020 оны 12 сарын 31	2019 оны 12 сарын 31
Урт хугацаат өр төлбөр			
Урт хугацаат зээл	16	1,550,000	2,150,000
Урт хугацаат өр төлбөрийн дүн		1,550,000	2,150,000
Өр төлбөрийн нийт дүн		11,555,653	8,654,584
Эздийн өмч			
Энгийн хувьцаа	17.1	4,000,000	4,000,000
Нэмж төлөгдсөн капитал	17.3	8,007,687	8,007,687
Эздийн өмчийн бусад хэсэг	17.4	158,879	101,838
Хуримтлагдсан ашиг		13,202,523	10,911,575
Цөөнхийн хувь оролцоо		(1,535)	6,633
Эздийн өмчийн дүн		25,367,554	23,027,733
Өр төлбөр ба эздийн өмчийн дүн		36,923,207	31,682,317

Уг нэгтгэсэн санхүүгийн тайланг 2021 оны 4 дүгээр сарын 19-нд батлав:

Ж. Болд

Гүйцэтгэх захирал

Н. Должинсүрэн

Ерөнхий нягтлан бодогч

Энэхүү нэгтгэсэн санхүүгийн байдлын тайланг тодруулгуудын хамт унших бөгөөд 13-с 43 дугаар хуудсан дах нэгтгэсэн санхүүгийн тайлангийн нэг хэсгийг бүрдүүлнэ.

Нэгтгэсэн орлогын дэлгэрэнгүй тайлан

Мянган төгрөгөөр	Тодруулга	2020	2019
Орлого	18	26,018,674	20,562,079
Өртөг	19	(24,452,784)	(18,920,597)
Нийт ашиг (алдагдал)		1,565,890	1,641,482
Хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүний анхны хүлээн зөвшөөрөлтөөс үүссэн бодит үнэ цэнийн олз	20	5,825,086	4,440,528
Бусад орлого	21	-	125,111
Борлуулалт, маркетингийн зардал	22	(1,528,237)	(1,306,371)
Ерөнхий ба удирдлагын зардал	23	(1,515,217)	(1,227,951)
Санхүүгийн орлого/(зардал)	24	(69,556)	186,156
Гадаад валютын ханшийн зөрүүний гарз	25	(6,025)	(17,276)
Үндсэн бус үйл ажиллагааны орлого/(зардал)	26	135,495	(121,480)
Татвар төлөхийн өмнөх ашиг		4,407,436	3,720,199
Орлогын татварын зардал	27	(452,668)	(482,000)
Тайлант үеийн цэвэр ашиг		3,954,768	3,238,199
Бусад дэлгэрэнгүй орлого			
Хөрөнгийн дахин үнэлгээний нөөц		-	-
Бусад дэлгэрэнгүй орлогын дүн		3,954,768	3,238,199
Үүнээс:			
Толгой компанийн хувьцаа эзэмшигчид		3,962,936	3,237,185
Хяналтын эрхгүй хувь оролцоо		(8,168)	1,014
Орлогын нийт дүн		3,954,768	3,238,199
Нэгж хувьцаанд ногдох суурь ашиг		0.020	0.016

Энэхүү нэгтгэсэн орлогын дэлгэрэнгүй тайланг тодруулгуудын хамт унших бөгөөд 13-с 43 дугаар хуудсан дах нэгтгэсэн санхүүгийн тайлангийн нэг хэсгийг бүрдүүлнэ.

Нэгтгэсэн өмчийн өөрчлөлтийн тайлан

Мянган төгрөгөөр	Хувьцаат капитал	Нэмж төлөгдсөн капитал	Эздийн өмчийн бусад хэсэг	Хуримтлагдсан ашиг	Цөөнхийн хувь	Нийт дүн
2019 оны 1 сарын 1-ний үлдэгдэл	3,000,000	-	119,768	8,761,664	5,619	11,887,051
Тайлант үеийн цэвэр ашиг	-	-	-	3,232,949	1,014	3,233,963
Бусад дэлгэрэнгүй орлого	-	-	-	-	-	-
Өмчид гарсан өөрчлөлт	1,000,000	8,007,687	(17,930)	-	-	8,989,757
Зарласан ногдол ашиг	-	-	-	(1,083,038)	-	(1,083,038)
2019 оны 12 сарын 31-ний үлдэгдэл	4,000,000	8,007,687	101,838	10,911,575	6,633	23,027,733
Тайлант үеийн цэвэр ашиг	-	-	-	4,011,524	(8,168)	4,003,356
Бусад дэлгэрэнгүй орлого	-	-	-	-	-	-
Өмчид гарсан өөрчлөлт	-	-	57,041	(120,576)	-	(63,535)
Зарласан ногдол ашиг	-	-	-	(1,600,000)	-	(1,600,000)
2020 оны 12 сарын 31-ний үлдэгдэл	4,000,000	8,007,687	158,879	13,202,523	(1,535)	25,367,554

Энэхүү нэгтгэсэн өмчийн өөрчлөлтийн тайланг тодруулгуудын хамт унших бөгөөд 13-с 43 дугаар хуудсан дах нэгтгэсэн санхүүгийн тайлангийн нэг хэсгийг бүрдүүлнэ.

Нэгтгэсэн мөнгөн гүйлгээний тайлан

Мянган төгрөгөөр	Тодруулга	2020	2019
Үндсэн үйл ажиллагааны мөнгөн гүйлгээ			
Мөнгөн орлогын дүн			
		27,995,609	22,658,885
Бараа борлуулсан, үйлчилгээ үзүүлсний орлого		27,844,075	22,581,942
Бусад мөнгөн орлого		151,534	76,943
Мөнгөн зарлагын дүн			
		(27,324,425)	(24,664,053)
Ажиллагчдад төлсөн		(3,386,027)	(2,508,634)
Нийгмийн даатгалын байгууллагад төлсөн		(439,001)	(716,547)
Бараа материал худалдан авахад төлсөн		(20,394,817)	(19,070,548)
Ашиглалтын зардалд төлсөн		(52,028)	(30,687)
Түлш шатахуун, тээврийн хөлс, сэлбэг хэрэглүүрт төлсөн		(502,069)	(367,870)
Хүүний төлбөрт төлсөн		(49,563)	(32,430)
Татварын байгууллагад төлсөн		(2,215,856)	(1,640,378)
Даатгалын төлбөрт төлсөн		(2,684)	(9,397)
Бусад мөнгөн зарлага		(282,381)	(287,562)
Үндсэн үйл ажиллагааны цэвэр мөнгөн гүйлгээний дүн		671,184	(2,005,168)
Хөрөнгө оруулалтын үйл ажиллагааны мөнгөн гүйлгээ			
Мөнгөн орлогын дүн			
		1,265,141	2,464,980
Бусдад олгосон зээл, мөнгөн урьдчилгааны буцаан төлөлт		1,263,258	2,256,928
Хүлээн авсан хүүний орлого		1,883	208,052
Мөнгөн зарлагын дүн			
		(4,188,154)	(8,014,822)
Үндсэн хөрөнгө олж эзэмшихэд төлсөн		(1,274,567)	(4,877,611)
Биет бус хөрөнгө олж эзэмшихэд төлсөн		(22,157)	(3,403)
Хөрөнгө оруулалт олж эзэмшихэд төлсөн		-	(134,564)
Бусдад олгосон зээл болон урьдчилгаа		(2,891,430)	(2,999,244)

Мянган төгрөгөөр	Тодруулга	2020	2019
Хөрөнгө оруулалтын үйл ажиллагааны цэвэр мөнгөн гүйлгээний дүн		(2,923,013)	(5,549,842)
Санхүүгийн үйл ажиллагааны мөнгөн гүйлгээ			
Мөнгөн орлогын дүн		7,917,861	12,675,001
Зээл авсан, өрийн үнэт цаас гаргаснаас хүлээн авсан		7,917,861	2,875,000
Хувьцаа болон өмчийн бусад үнэт цаас гаргаснаас хүлээн авсан		-	9,800,000
Бусад		-	1
Мөнгөн зарлагын дүн		(6,440,173)	(2,593,514)
Зээл, өрийн үнэт цаасны төлбөрт төлсөн мөнгө		(5,506,770)	(2,548,557)
Санхүүгийн түрээсийн өглөгт төлсөн		(10,435)	(44,957)
Төлсөн ногдол ашиг		(916,173)	-
Санхүүгийн үйл ажиллагааны цэвэр мөнгөн гүйлгээний дүн		1,484,484	10,081,487
Валютын ханшийн зөрүү		(6,796)	(10,329)
Бүх цэвэр мөнгөн гүйлгээ		(774,141)	2,516,148
Мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгийн эхний үлдэгдэл		2,909,766	393,618
Мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгийн эцсийн үлдэгдэл		2,135,625	2,909,766

Энэхүү нэгтгэсэн мөнгөн гүйлгээний тайланг тодруулгуудын хамт унших бөгөөд 13-с 43 дугаар хуудсан дах нэгтгэсэн санхүүгийн тайлангийн нэг хэсгийг бүрдүүлнэ.

Нэгтгэсэн санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд

1 Үйл ажиллагааны онцлог, ерөнхий мэдээлэл

“Түмэн шувуут” ХК (Компани) нь 2004 онд өндөглөгч тахианы аж ахуй эрхлэх үйл ажиллагаагаа эхлүүлсэн. Тахианы аж ахуйг олон улсын стандартад хүргэж, сайн чанартай, шинэхэн өндгөөр хэрэглэгчдийн хэрэгцээг ханган ажиллаж байна.

Одоогийн байдлаар компани нь тахианы аж ахуйг цогцоор нь хөгжүүлсэн үндэсний тэргүүлэгч үйлдвэрлэгчийн нэг компани болсон. Компани нь өндөр ашиг шимт хонь өсгөн үржүүлэх зорилгоор Төв аймгийн нутагт мал аж ахуйн чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулж эхэлсэн. Мөн тахианы аж ахуйнд тулгуурлан Улаанбаатар хотод сангас боловсруулдаг бордооны үйлдвэрээ 2020 онд ашиглалтанд оруулсан.

Хувьцааны анхдагч зах зээлд олон нийтэд хувьцаагаа амжилттай гаргаж, 2019 онд нээлттэй компани болсон.

Компани нь дунджаар 236 ажилтан, албан хаагчидтай (2019: 196) байна.

2006 оны 6 дугаар сарын 29-ний өдөр Монгол улсын “Улсын бүртгэлийн алба”-нд бүртгүүлж, 2844753 тоот регистр бүхий 9011127143 тоот улсын бүртгэлийн гэрчилгээ авсан байна. Компанийн үүсгэн байгуулагчийн 2004 оны 8 дугаар сарын 20-ны өдрийн 001 тоот тогтоолоор дүрмээ баталсан.

2 СТОУС-ын хэрэглээ, тасралтгүй үйл ажиллагааны таамаглал

Эдгээр санхүүгийн тайланг Нягтлан бодох бүртгэлийн Олон улсын стандартын зөвлөл (“НББОУСЗ”)-өөс баталсан Санхүүгийн тайлагналын олон улсын стандарт (“СТОУС”)-д (эсвэл) нийцүүлэн бэлтгэсэн болно.

Эдгээр санхүүгийн тайланг Компани нь тасралтгүй байх зарчмын дагуу бэлтгэсэн.

2020 оны 12 дугаар сарын 31-нээр дуусгавар болсон санхүүгийн тайлангууд түүний тодруулгуудыг 2021 оны 4 дүгээр сарын 19-ний өдөр Компанийн удирдлага баталсан. (Тодруулга 34-г харна уу).

Ковид-19-н санхүүгийн тайланд үзүүлэх нөлөөллийн ерөнхий үнэлгээ

НББОУС 1-д заасны дагуу удирдлага нь тайлант хугацаанаас хойш багадаа 12 сарын ирээдүйн хугацаанд үйл ажиллагаагаа тасралтгүй явуулахад эргэлзээ төрүүлэх асуудлууд байгаа эсэхийг үнэлэх шаардлагатай. Ийнхүү үнэлэхдээ одоогийн болон хүлээгдэж буй ашигт ажиллагаа, зээлийн эргэн төлөлтийн хуваарь, боломжит санхүүжилтийн эх үүсвэр болон үйл ажиллагаагаа үргэлжлүүлэн явуулах чадавхи зэрэг өргөн хүрээний хүчин зүйлсийг харгалзан үзнэ.

Компанийн тасралтгүй үйл ажиллагаанд эргэлзээ үүсгэх томоохон үйл явдал, нөхцөл байдалтай холбоотой тодорхойгүй байдал байхгүй байна.

3 Шинэ болон өөрчлөлт орсон стандартууд болон хэрэглээний тайлбарууд

3.1 2020 оны 1 дүгээр сарын 1-нээс хэрэгжүүлж эхэлсэн шинэ стандартууд

2020 оны 1 дүгээр сарын 1-нээс хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж эхлэх мэдэгдлүүд байгаа бөгөөд тэдгээр нь Компанийн санхүүгийн үр дүн болон байдалд томоохон нөлөө үзүүлэхээргүй байна.

Компанид хамааралтай дараах стандартуудын өөрчлөлт нь 2020 оны санхүүгийн үйл ажиллагаанд мөрдөгдөж эхэлсэн. Үүнд:

- Бизнесийн тодорхойлолт (СТОУС 3-ын нэмэлт өөрчлөлт)
- Материаллаг байдлын тодорхойлолт (НББОУС 1 болон НББОУС 8-ын нэмэлт өөрчлөлт)
- Хүүгийн түвшний суурь үзүүлэлтийн шинэчлэлт (СТОУС 9, СТОУС 7-ын нэмэлт өөрчлөлт)
- Суурь үзэл баримтлалд хамаарах нэмэлт өөрчлөлтүүд

3.2 Хүчин төгөлдөр болоогүй буюу хэрэглэж эхлээгүй стандартууд, стандартын нэмэлт өөрчлөлт болон тайлбарууд

Санхүүгийн тайланг баталсан өдрийн байдлаар хүчин төгөлдөр мөрдөх хугацаа болоогүй НББОУСЗ-ийн өөрчлөлт оруулсан стандарт болон түүний тайлбарууд байгаа ба Компани нь тэдгээр стандарт болон өөрчлөлтийг урьдчилан мөрдөж эхлээгүй байгаа юм.

Компанийн удирдлага тухайн өөрчлөлтүүдийг хүчин төгөлдөр болох өдөр эсвэл түүний дараагаар мөрдөж эхлэхээр төлөвлөж байна. Тайлант онд дагаж мөрдөх шаардлагагүй тухайн өөрчлөлтүүдийг тодруулаагүй ба тэдгээр нь санхүүгийн тайланд материаллаг нөлөөлөл үзүүлэхгүй.

Тайлант онд хүчин төгөлдөр болоогүй стандарт, нэмэлт өөрчлөлтүүд нь:

- Суурь үзэл баримтлалын өөрчлөлт
- СТОУС Стандартын жил тутмын шинэчлэлт 2018-2020 Мөчлөг (СТОУС 1, СТОУС 9, СТОУС 16, НББОУС 41-ийн нэмэлт өөрчлөлт)
- Өр төлбөрийн богино болон урт хугацаат ангилал (НББОУС 1-ийн нэмэлт өөрчлөлт)

Удирдлага нь тухайн стандартын өөрчлөлтийг хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж эхлэх өдрөөс мөрдөх төлөвлөгөөтэй байна.

4 Нягтлан бодох бүртгэлийн гол бодлогууд

4.1 Бүртгэлийн суурь

Эдгээр нэгтгэсэн санхүүгийн тайланг аккруэль сууриар бэлтгэсэн ба дахин үнэлсэн үндсэн хөрөнгө болон тодорхой санхүүгийн хэрэглүүрүүдээс бусад зүйлсийг түүхэн өртгийн сууриар бэлтгэсэн.

4.2 Нэгтгэлийн суурь

Компани нь охин компанийн 2020 оны 12 дугаар сарын 31-нээр дуусгавар болсон санхүүгийн тайлангуудыг нэгтгэсэн. Охин компанийн санхүүгийн тайлагналын жил нь 2020 оны 12 дугаар сарын 31-нээр дуусгавар болдог. Нэгтгэсэн санхүүгийн тайлан толилуулахад компани хоорондын үлдэгдэл, ажил гүйлгээ болон дотоодын ажил гүйлгээнээс үүссэн аливаа хэрэгжээгүй олзыг устгана. Компани хоорондын хөрөнгө борлуулалтаас үүсэн хэрэгжээгүй алдаглыг нэгтгэлээс устгахад, Компанийн тайлагналын зорилгоор тухайн хөрөнгөнд үнэ цэнэ бууралтын шинжилгээ хийнэ. Охин компанийн баримталсан нягтлан бодох бүртгэлийн бодлого нь Компанийн бодлогоос зөрүүтэй бол Компанийн бодлогод нийцүүлэх тохируулга хийнэ.

Шинээр худалдан авсан болон борлуулсан охин компанийн ашиг алдагдал болон бусад дэлгэрэнгүй орлогыг худалдан авалт эсвэл борлуулалт хүчин төгөлдөр болсон өдрөөр хүлээн зөвшөөрнө.

Компани нь охин компанийн нийт дэлгэрэнгүй орлого болон алдагдлыг эзэмшлийн хувьд уялдуулан эзэмшигчид болон хяналтын бус хувь оролцоонд хуваарилна.

Охин компани

Охин компани гэдэг нь “Түмэн шувуут” ХК-ийн хяналтанд байгаа аж ахуйн нэгж юм. Үйл ажиллагаанаас нь өгөөж хүртэхийн тулд аж ахуйн нэгжийн санхүүгийн болон үндсэн үйл ажиллагааны бодлогыг удирдан зохицуулах шууд ба шууд бус эрх Компанид байгаа үед хяналт оршино. Охин компанийн санхүүгийн тайланг хяналт үйлчилж эхэлсэн өдрөөс зогсох хүртэл нэгтгэсэн санхүүгийн тайланд багтаана.

4.3 Гадаад валют хөрвүүлэлт

Үйл ажиллагааны болон толилуулгын валют

Нэгтгэсэн санхүүгийн тайлангууд нь Монгол төгрөгөөр илэрхийлэгддэг ба толгой компанийн үйл ажиллагааны валюттай ижил юм.

Гадаад валютаарх ажил гүйлгээ болон үлдэгдэл

Нэгтгэсэн санхүүгийн тайланг бэлтгэхэд үйл ажиллагааны валютаас бусад валютаарх ажил гүйлгээг ажил гүйлгээ гарсан өдөр Монгол банкнаас зарласан ханшаар бүртгэнэ. Тайлант хугацаа бүрийн эцэст гадаад валютаар илэрхийлэгдсэн мөнгөн зүйлсийг Монгол банкнаас тайлагналын өдрөөр зарласан ханшийг ашиглан дахин хөрвүүлэх бөгөөд 2020 оны 12 дугаар сарын 31-нд төгрөгийн ам.доллантай харьцах ханш 2,849.51 байв (2019 оны 12 дугаар сарын 31-нд: 1 ам.доллар 2,733.52 төгрөг)

Мөнгөн бус зүйлсийг дахин хөрвүүлэхгүй бөгөөд бодит үнэ цэнэ тодорхойлогдсон өдрийн ханшаар дахин хөрвүүлсэн гадаад валютаар илэрхийлэгдсэн бодит үнэ цэнээр бүртгэсэн мөнгөн бус зүйлсээс бусад мөнгөн бус зүйлсийг ажил гүйлгээ гарсан өдрийн валютын ханшийг ашиглан хөрвүүлсэн түүхэн өртгөөр хэмжинэ.

Мөнгөн зүйлсийг дахин хөрвүүлэх болон төлбөр тооцоо хийхэд үүссэн ханшийн зөрүүг тухайн хугацааны ашиг, алдагдалд багтаана. Мөнгөн бус зүйлсийн хөрвүүлгээс үүссэн зөрүүнийн олз, гарзыг шууд өмчид хүлээн зөвшөөрснөөс бусад тохиолдолд бодит үнэ цэнээр илэрхийлэгдсэн мөнгөн бус зүйлсийн дахин хөрвүүлгээс үүссэн ханшийн зөрүүг тайлант хугацааны ашиг, алдагдалд багтаана. Тийм мөнгөн бус зүйлсийн хувьд олз, гарзын аливаа ханшийн зөрүүний хэсгийг шууд өмчид хүлээн зөвшөөрнө.

4.4 Сегментийн тайлагнал

Компани нь 5 үйл ажиллагааны сегменттэй. Компанийн удирдлага үйл ажиллагааны сегментээ тодорхойлохдоо Компаниас гаргадаг гол бүтээгдэхүүн, үйлчилгээг төлөөлдөг үйлчилгээний шугамыг баримталдаг. Үүнд шувууны аж ахуй, үйлдвэрлэл, бордооны үйлдвэрлэл, газар тариалан, мал аж ахуй ордог.

4.5 Мөнгө ба түүнтэй адилтгах хөрөнгө

Нэгтгэсэн мөнгөн гүйлгээний тайлан бэлтгэх зорилгоор Мөнгөтэй адилтгах хөрөнгөнд үнэ цэнийг нь өөрчлөх өчүүхэн бага эрсдэлийг мэдэрдэг, мөнгөний тодорхой дүнд чөлөөтэй хувирдаг, хөрвөх чадвар сайтай богино хугацааны хөрөнгө оруулалт зэргийг хамруулдаг. Мөнгөтэй адилтгах хөрөнгийг хөрөнгө оруулалт болон бусад зорилгоос илүү богино хугацаат өр төлбөрийг барагдуулах зорилгоор эзэмшдэг. Хэрэв мөнгөтэй адилтгах хөрөнгийн үнэ цэнийг нь өөрчлөх өчүүхэн бага эрсдэлийг мэдэрдэг, мөнгөний тодорхой дүнд чөлөөтэй хувирдаг бол Компани нь хөрөнгө оруулалтыг мөнгөтэй адилтгах хөрөнгөөр ангилна.

4.6 Санхүүгийн хэрэглүүр

Хүлээн зөвшөөрөлт ба үл хүлээн зөвшөөрөлт

Компани нь тухайн санхүүгийн хэрэглүүрт хамаарах гэрээний оролцогч тал болсон үед санхүүгийн хөрөнгө, өр төлбөрийг хүлээн зөвшөөрдөг.

Санхүүгийн хөрөнгөөс бий болох мөнгөний урсгал дах гэрээний эрх дуусгавар болоход эсвэл санхүүгийн хөрөнгөнд хамаарах бүх бодит эрсдэл, өгөөж шилжихэд санхүүгийн хөрөнгийг үл хүлээн зөвшөөрнө.

Санхүүгийн хөрөнгийн ангилал ба анхдагч хэмжилт

Санхүүгийн хувьд чухал бүрэлдэхүүн хэсэг агуулаагүй дансны авлага болон СТОУС 15-ын дагуу ажил гүйлгээний үнээр бүртгэхээс бусад бүх санхүүгийн хөрөнгийг ажил гүйлгээний зардлыг тохируулсан бодит үнэ цэнээр хэмжинэ.

Хейджийн хэрэглүүрээс бусад санхүүгийн хөрөнгийг дараах байдлаар ангилна. Үүнд:

- Хорогдуулсан өртөг
- Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг бусад дэлгэрэнгүй орлогод илэрхийлэх санхүүгийн хөрөнгө (БҮЦБДО)
- Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг нь ашиг алдагдалд бүртгэх санхүүгийн хөрөнгө (БҮЦАА)

Тайлант онд Компанид БҮЦБДО-оор ангилагдах санхүүгийн хөрөнгө байхгүй байна. Ангиллыг тодорхойлохдоо:

- Санхүүгийн хөрөнгийг зохицуулах бизнесийн загвар
- Санхүүгийн хөрөнгийн гэрээлсэн мөнгөн урсгалын шинж чанарыг тус тус харгалзан үзнэ.

Санхүүгийн хөрөнгөтэй холбоотой бүх орлого болон зардал нь санхүүгийн зардал, санхүүгийн олз болон бусад санхүүгийн зүйлсээр орлого болон зардалд хүлээн зөвшөөрөгдөх ба харин дансны авлагын үнэ цэнийн бууралтыг бусад зардлаар хүлээн зөвшөөрнө.

Санхүүгийн хөрөнгийн дараа үеийн хэмжилт

Хорогдуулсан өртгөөр бүртгэх санхүүгийн хөрөнгө

Дараах хоёр нөхцөл биелсэн тохиолдолд санхүүгийн хөрөнгийг хорогдуулсан өртгөөр хэмжинэ (БҮЦАА-аар ангилагдаагүй үед):

- Тухайн санхүүгийн хөрөнгийг гэрээний мөнгөн урсгал "цуглуулах зорилгоор санхүүгийн хөрөнгө эзэмшдэг" бизнесийн загварын хүрээнд эзэмшиж байгаа бол, мөн
- Тухайн санхүүгийн хөрөнгийн мөнгөн урсгал нь "зөвхөн үндсэн ба хүүгийн төлбөр" (SPPI) байвал.

Санхүүгийн хөрөнгийг анх хүлээн зөвшөөрсний дараа хорогдуулсан өртгөөс үнэ цэнийн бууралтын хасагдуулгыг хассан дүнгээр хэмжинэ. Хүүг үр ашигт хүүгийн аргаар тооцоолно. Анхны үнэ цэнийн бууралтын хасагдуулга болон дараа үеийн өөрчлөлтүүдийг ашиг, алдагдалд хүлээн зөвшөөрнө.

Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг ашиг, алдагдалд бүртгэх санхүүгийн хөрөнгө (БҮЦАА)

Хорогдуулсан өртгөөр хэмжих эсвэл бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг бусад дэлгэрэнгүй орлогод илэрхийлэх ангиллын шаардлагад нийцэхгүй санхүүгийн хөрөнгийн бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг ашиг, алдагдалд бүртгэнэ.

Мөн тодорхой тохиолдолд санхүүгийн хөрөнгийн бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг ашиг, алдагдалд бүртгэхээр тогтож болно. Тухайлбал Компани дараа үед хорогдуулсан өртгөөр хэмжих эсвэл бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг бусад дэлгэрэнгүй орлогод илэрхийлэх санхүүгийн хөрөнгийг анх хүлээн зөвшөөрөхдөө бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг ашиг, алдагдалд бүртгэх сонголт хийж болно. Ийм сонголтыг зөвхөн нягтлан бодох бүртгэлийн зөрүүтэй байдлыг арилгах эсвэл ихээхэн хэмжээгээр бууруулж байгаа тохиолдолд хийнэ.

Дээрх сонголтыг бүх ижил төстэй ажил гүйлгээнд мөрдөх шаардаагүй. Харин энэ нь илүү мэдээлэл бий болгож байгаа тохиолдолд банк сонгож болох хувилбар юм.

Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг бусад дэлгэрэнгүй орлогод илэрхийлэх санхүүгийн хөрөнгө (БҮЦБДО)

Дараах хоёр нөхцөл биелсэн тохиолдолд санхүүгийн хөрөнгийн бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг бусад дэлгэрэнгүй орлогод илэрхийлнэ:

- Тухайн санхүүгийн хөрөнгийг гэрээний мөнгөн урсгал "цуглуулах ба борлуулах зорилгоор санхүүгийн хөрөнгө эзэмшдэг" бизнесийн загварын хүрээнд эзэмшиж байгаа бол, мөн
- Тухайн санхүүгийн хөрөнгийн мөнгөн урсгал нь "зөвхөн үндсэн ба хүүгийн төлбөр" (SPPI) байвал.

Хөрөнгийг үл хүлээн зөвшөөрөх үед бусад дэлгэрэнгүй орлогод хүлээн зөвшөөрөгдсөн олз, гарзыг ашиг, алдагдалд дахин ангилна.

Санхүүгийн хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралт

СТОУС 9-ийн дагуу хүлээгдэж буй зээлийн алдагдлын үнэ цэнийн бууралтыг тооцохдоо илүү ирээдүйд чиглэсэн мэдээлэлд суурилах болсон ба үүнийг хүлээгдэж буй зээлийн алдагдлын аргачлал гэж нэрлэдэг.

Энэхүү шаардлагын дагуу хорогдсон өртгөөр болон БҮЦБДО-оор хэмжигдэх зээл, бусад өрийн төрлийн санхүүгийн хөрөнгүүд, дансны авлага, СТОУС 15-ын дагуу хүлээн зөвшөөрөгдөн, хэмжигдсэн гэрээний хөрөнгө, зээлийн үүрэг болон БҮЦАА-аар хэмжигддэггүй зарим санхүүгийн баталгааны гэрээг хамруулна.

Зээлийн алдагдлыг хүлээн зөвшөөрөхөд Компани нь зээлийн алдагдал үүсэх нөхцөл бий болохыг хүлээх шаардлагагүй болсон. Үүний оронд Компани нь зээлийн эрсдэлийг үнэлэх болон хүлээгдэж буй зээлийн алдагдлыг хэмжихдээ өнгөрсөн үйл явдлууд, одоогийн нөхцөл байдал, хэрэглүүрийн ирээдүйн мөнгөн урсгалын хүлээгдэж буй цуглуулгад нөлөөлөх үндэслэлтэй дэмжигдэхүйц тамааглал зэрэг мэдээллийг харгалзан үздэг.

Тус аргачлалыг ашиглахад дараах зүйлсийг ялгаж харах шаардлагатай. Үүнд:

- Тухайн санхүүгийн хөрөнгийг хүлээн зөвшөөрснөөс хойш түүний зээлийн эрсдэл их хэмжээгээр нэмэгдээгүй, тайлант хугацааны үеэр бага эрсдэлтэй байгаа бол (Шатлал 1)
- Анхны хүлээн зөвшөөрөлтөө хойш зээлийн чанар мэдэгдэхүйц муудсан, зээлийн эрсдэл бага биш байгаа санхүүгийн хэрэглүүрүүд (Шатлал 2)

- Шатлал 3 нь тайлагналын өдөр үнэ цэнэ бууралтын бодит нотолгоо олдсон санхүүгийн хөрөнгүүдийг хамруулна.

Дараагийн 12 сард хүлээгдэж буй зээлийн алдагдлыг Шатлал 1-д, нийт хугацаанд хүлээгдэж буй зээлийн алдагдлыг Шатлал 2-д хүлээн зөвшөөрнө.

Хүлээгдэж буй зээлийн алдагдлыг хэмжихдээ санхүүгийн хэрэглүүрийн хүлээгдэж буй хугацаанд зээлийн алдагдлын магадлалын жингийн тооцооллоор тодорхойлно.

Дансны болон бусад авлага, гэрээний хөрөнгө

Компани нь дансны болон бусад авлагын авлага, гэрээний хөрөнгийг хялбаршуулсан аргаар нягтлан бодох бүртгэлд тусгадаг бөгөөд алдагдлын нөөцийг хүлээгдэж буй зээлийн алдагдлын аргаар бүртгэдэг. Эдгээр нь санхүүгийн хэрэглүүрийн ашиглалтын хугацааны аль ч үед дефолт болох магадлалыг харгалзан үзсэн гэрээний мөнгөн урсгалын хүлээгдэж буй дутагдал юм.

Компани нь дансны авлагын үнэ цэнийн бууралтыг тооцохдоо хугацаа хэтэрсэн өдрүүдээр нь бүлэглэн зээлийн эрсдэлийн шинж чанарт ангилан үнэлнэ. СТОУС 9-ийн үнэ цэнийн бууралтын шаардлагыг хэрхэн хэрэгжүүлж байгаа талаар нарийвчилсан шинжилгээг тодруулга 30.1.2-с үзнэ үү.

Санхүүгийн өр төлбөрийн ангилал болон хэмжилт

Компанийн санхүүгийн өр төлбөрт зээл, дансны болон бусад өглөг, бусад санхүүгийн хэрэглүүрүүд орно.

Санхүүгийн өр төлбөрийг БҮЦАА-с өөрөөр хэмжих үед ажил гүйлгээний үнэ цэнийг тохируулсан бодит үнэ цэнээр нь хэмждэг.

Дараа үед санхүүгийн өр төлбөрийг БҮЦАА-р тодорхойлсон санхүүгийн өр төлбөр болон деривативаас бусад тохиолдолд үр ашигт хүүгийн арга ашиглан хорогдсон өртгөөр хэмжинэ. Бодит үнэ цэнийн олз гарзыг ашиг, алдагдлаар хүлээн зөвшөөрнө. Бүх хүүтэй холбоотой зардал болон санхүүгийн хэрэглүүрийн бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг санхүүгийн зардал эсвэл санхүүгийн орлогоор хүлээн зөвшөөрнө.

4.7 Бараа материал

Бараа материалыг өртөг ба цэвэр боломжит үнэ цэнийн аль багаар тайлагнана. Бараа материалын өртөг жинлэсэн дундажийн зарчимд суурилдаг ба бараа материалын худалдан авалтын зардал болон одоогийн байршил, нөхцөлд авчрахтай холбоотой гарсан бүх зардал багтана. Цэвэр боломжит үнэ цэнийг бизнесийн хэвийн ажиллагааны үеийн бараа материалын борлуулах үнээс бараа материалыг иж бүрдэл болгох зардал ба борлуулах зардлыг хасч тооцно

4.8 Урьдчилж төлсөн зардал/тооцоо

Тухайн тайлант хугацаанд хамааруулан зардал гэж зөвшөөрч бүртгэхээс өмнө төлбөрийг нь урьдчилж төлсөн зарлагыг санхүүгийн байдлын тайлангийн хөрөнгийн зүйл ангид хамааруулан урьдчилж төлсөн зардал гэж бүртгэнэ. Ийм төрлийн зардлуудыг дараагийн тайлант үеийн холбогдох зардалд нь шингээнэ.

Бараа материал, бусад зүйлсийг худалдан авахаар төлсөн урьдчилгааг урьдчилж төлсөн тооцоонд хамааруулна.

4.9 Үндсэн хөрөнгө

Барилга, тоног төхөөрөмж зэрэг хөрөнгүүдийг ашиглалтын байршилд авч ирэхэд гарсан зардлууд болон тухайн хөрөнгийг зориулалтын дагуу ашиглахад шаардлагатай гарсан зардлуудыг хамруулан худалдан авсан өртөг эсвэл барьсан өртгөөр анхлан бүртгэнэ. Санхүүгийн түрээсийн хөрөнгүүдийг барилга болон тоног төхөөрөмжийн адил бүртгэнэ. Ажил үйлчилгээний, үйлдвэрлэл, нийлүүлэлтийн зорилгоор ашиглаж буй барилга, байгууламж, машин тоног төхөөрөмж, тээврийн хэрэгсэл зэрэг хөрөнгүүдийг санхүүгийн тайланд дараа үеийн хуримтлагдсан элэгдсэн болон дараа үеийн үнэ цэнийн бууралтын алдагдлыг хассан дүнгээр тайлагнана.

Элэгдлийг хөрөнгө тус бүрийн ашиглах хугацаагаар шулуун шугамын аргаар тооцож, ашиг алдагдлаар тусгана. Хөрөнгийг ашиглах боломжтой болсон үед элэгдүүлж эхэлнэ. Хөрөнгийн ашиглах хугацааг дараах байдлаар тогтооно.

Барилга, байгууламж	- 25 жил
Тээврийн хэрэгсэл	- 10 жил
Тавилга, эд хогшил	- 10 жил
Машин, тоног төхөөрөмж	- 10 жил
Компьютер дагалдах хэрэгсэл	- 2 жил

Үндсэн хөрөнгийн данснаас хассан, ашиглалтаас гаргаснаас үүссэн олз, гарзыг тухайн хөрөнгийн борлуулалт болон дансны үнийн зөрүүгээр тодорхойлох ба олз, гарзыг ашиг, алдагдлаар хүлээн зөвшөөрнө.

4.10 Биет бус хөрөнгө

Биет бус хөрөнгөнд гудвилл, программ хангамж, газар эзэмших эрх хамаарна.

Худалдан авсан биет бус хөрөнгийг худалдан авалт хийсэн өдөр өртгөөр нь бүртгэнэ. Өртөг нь төлсөн мөнгөний дүн, өгсөн хөрөнгийн зах зээлийн үнэ, гарсан өр төлбөрт төлөх дүнгийн өнөөгийн үнэ цэнээр хэмжигддэг.

Дараа үеийн хэмжилт

Ашиглах хугацаа нь тодорхой биет бус хөрөнгүүдийг өртгийн аргаар бүртгэх ба ашиглах хугацааны туршид шулуун шугамын аргаар хорогдуулна.

Хорогдуулгын зардлыг санхүүгийн бус хөрөнгийн элэгдэл, хорогдол, үнэ цэнэ бууралтын дансанд бүртгэнэ.

Биет бус хөрөнгийг борлуулснаас үүсэх олз гарзыг борлуулалтын үнэ болон дансны үнийн зөрүүгээр хүлээн зөвшөөрч, бусад орлого болон зардлын дансанд ашиг болон алдагдлаар бүртгэнэ.

4.11 Гүүдвил, биет бус хөрөнгө болон үндсэн хөрөнгийн үнэ цэнэ бууралтын тест

Гүүдвил гэдэг нь тусад нь тодорхойлж, хүлээн зөвшөөрөх боломжгүй, бизнесийн нэгдлийн бусад хөрөнгө худалдан авснаас үүссэн эдийн засгийн ирээдүйн өгөөжийг илэрхийлдэг хөрөнгө юм. Гүүдвилийг өртгөөс хуримтлагдсан үнэ цэнэ бууралтын гарзыг хассан дүнгээр бүртгэнэ.

Үнэ цэнийн бууралтын алдагдлыг хөрөнгийн нөхөгдөх дүнгээс давсан дансны үнийн дүнгээр хүлээн зөвшөөрнө. Нөхөгдөх дүн нь ашиглалтын үнэ цэнэ болон бодит үнэ цэнээс борлуулалтын өртгийг хассан дүнгийн аль өндрөөр тодорхойлогдоно.

4.12 Өмч, нөөц, ногдол ашгийн төлбөр

Хувьцаат капитал нь гаргасан хувьцааны нэрлэсэн үнийг илэрхийлнэ.

Халаасны хувьцаа нь Компани гүйлгээнд гаргасан хувьцаагаа зах зээлээс эргүүлэн худалдан авах үед худалдан авсан хувьцааны дүнгээр өмчийн буюу хувьцаат капиталын дүнг бууруулна.

Хувьцаа гаргахтай холбоотой аливаа ажил гүйлгээний зардлыг холбогдох татвар суутгасан цэвэр дүнгээр нэмж төлөгдсөн капиталаас хасна.

Хуримтлагдсан ашигт тайлант болон өмнөх хугацааны бүх ашиг багтана.

Нийгмийн хөгжлийн сан нь “Хөдөлмөрийн дотоод журам”-ын дагуу компанид 12 дээш сар ажилласан ажилтануудад урамшуулал олгох зорилготой ба нийгмийн хөгжлийн санг тайлант оны үр дүнгийн 5%-иар байгуулдаг.

Цөөнхийн хувь оролцоо нь охин компани болох “Усжуулах” ХК-ийн цэвэр хөрөнгийн 19.31% буюу хяналтын эрхгүй хувь оролцоо юм.

Ногдол ашгийг зарласан хугацаанд нь өр төлбөрөөр хүлээн зөвшөөрнө.

4.13 Биологийн хөрөнгө

Ангилал

Компани нь биологийн хөрөнгөө эргэлтийн болон эргэлтийн бус биологийн хөрөнгө гэж ангилдаг.

“Эргэлтийн биологийн хөрөнгө”-ийн ангилалд үр шимийг нь ирээдүйд хүртэхээр тэжээж буй дэгдээхийнүүд байна.

“Эргэлтийн бус биологийн хөрөнгө”-ийн ангилалд өндөглөгч тахианууд багтдаг ба үр шимээ өгдөг боловч өөрөө хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүн болдоггүй хөрөнгө юм. Мөн бусад биологийн хөрөнгүүд болох адуу, хонин сүргийг судалгааны үржүүлгийн зориулалтаар ашиглаж байгаа учир эргэлтийн бус буюу үржлийн биологийн хөрөнгөд бүртгэдэг.

Эргэлтийн биологийн хөрөнгө буюу дэгдээхий нь дунджаар 6 сар болоход өндөглөгч тахиа болох ба эргэлтийн бус биологийн хөрөнгөнд шилжүүлэн бүртгэдэг.

Хэмжилт

Монгол улсын Сангийн сайдын 2016 оны 12 дугаар сарын 16-ны өдрийн 411 дугаар тушаалаар батлагдсан “Биологийн хөрөнгө ба түүнээс хүлээн авсан хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүний нягтлан бодох бүртгэлийн стандарт”-ын 6.1.1.6 заалт болон НББОУС 41.12 дугаар заалтыг үндэслэн тахиа, дэгдээхий биологийн хөрөнгүүдээ өртгийн загварын дагуу хэмжиж бүртгэдэг. Өндөглөх чиглэлийн үүлдрийн тахианууд зах зээл дээр идэвхтэй борлогддоггүй тул зах зээлийн бодит үнэ цэнийг нь найдвартай хэмжих боломжгүй байдаг. Тиймээс бодит үнэ цэнийн тооцооллын аргыг хэрэглэх нь тус компанийн үйл ажиллагааны онцлог тохиромжгүй гэж компанийн удирдлагууд үздэг. Мөн Монгол улсын Сангийн сайдын баталсан дээрх стандартын 6.1.1.а заалтад үндэслэн хонь, адуун сүргийг түүхэн өртгөөр нь хэмжиж бүртгэсэн ба тайлант хугацааны эцсээр материаллаг хэмжээний үнэ цэнийн өөрчлөлт ороогүй гэж Компанийн удирдлагууд үзсэн.

Дараа үеийн бүртгэл

Биологийн хөрөнгөөр анх хүлээн зөвшөөрснөөс хойш өндөглөгч тахиатай холбогдон гардаг тэжээл, хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэлийн холбогдох зардлуудыг бүгдийг нь компанийн гол хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүн болох өндөгний өртөгт шингээдэг ба үндсэн сүргийн өртөгт шингээдэггүй. Биологийн хөрөнгийг 12 сараар элэгдүүлдэг ба элэгдлийн зардлыг хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүний өртөгт шингээдэг.

Биологийн хувьсал

Биологийн хувьсал гэж биологийн хөрөнгөнд тооны ба чанарын өөрчлөлт гарахад нөлөөлдөг өсөлт, хөгшрөлт, үйлдвэрлэл болон нөхөн үржлийн үйл явц буюу түүнд гарч буй жам ёсны өөрчлөлтийг хэлдэг. Үүнд, тахианы өсөлтийг даган өндөгний гарц өсөх болон насжилтын улмаас өндөгний гарц буурах зэрэг орно.

Нэг жилээс ихгүй хугацаанд үйлдвэрлэлийн процессод ашиглагддаг өндөглөх чиглэлийн үүлдрийн тахиаг өндөглөгч болсноос хойш нас дэвшүүлдэггүй [НББОУС 41.51]. Өндөглөгч тахиа нь дунджаар 1 жилийн турш эрчимтэй үр ашгаа өгдөг ба энэ хугацаа өнгөрөхөд биологийн хөрөнгийн насжилт гүйцсэн гэж үздэг. Адуу болон хонин сүргийн хувьд нас дэвшсэн тухай бүрт нь нягтлан бодох бүртгэлдээ тусгадаг.

4.14 Хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүн

Компани нь өндөгний чиглэлийн тахианы фермийн аж ахуйн үйл ажиллагаа эрхэлдэг тул компанийн биологийн хөрөнгөөс хүлээн авдаг хөдөө аж ахуйн үндсэн бүтээгдэхүүн нь өндөг байна.

Өндөглөгч тахиаг нас дэвшүүлдэггүй, түүхэн өртгийн загвараар бүртгэдэг тул өндөглөгч тахиатай холбогдон гардаг тэжээл, хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэлийн холбогдох зардлуудыг бүгдийг нь компанийн гол үндсэн бүтээгдэхүүн болох өндөгний өртөгт шингээдэг.

Өндөг болон ургац хүлээн авалтын үед борлуулалтын зардлыг хассан бодит үнэ цэнээр хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүний өртгийг хэмждэг. [НББОУС 41.13]

“Усжуулах” охин компани нь газар тариалангийн үйл ажиллагаа эрхэлдэг тул компанийн хүлээн авдаг ургац нь хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүн болдог.

Борлуулалтын зардлыг хассан бодит үнэ цэнээр хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүнийг анхлан хүлээн зөвшөөрөх үед үүсэх олз ба гарзыг тухайн үеийн ашиг ба алдагдлаар хүлээн зөвшөөрдөг. [НББОУС 41.28]

4.15 Хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэлийн зардал

Үйлдвэрлэлийн зардал нь шууд материал, шууд хөдөлмөр, үйлдвэрлэлийн нэмэгдэл зардлаас бүрдэнэ.

Шууд материалын зардалд тэжээлийн зардал, үржлийн өндөгний өртөг ордог.

Шууд хөдөлмөрийн зардалд тахиачин, техникч, лаборант, эмч, мэргэжилтнүүдийн үндсэн цалин, нэмэгдэл цалин, нийгмийн даатгалын шимтгэлийн зардлууд ордог.

Үйлдвэрлэлийн нэмэгдэл зардалд хангамжийн зардал, цахилгаан, хөдөлмөр хамгаалал, эм тариа, шатахуун, засвар, фермийн барилга, тоног төхөөрөмж, автомашин гэх мэт үндсэн хөрөнгийн элэгдэл, даатгалын зардал, газрын төлбөр, нүүрсний зардал, нядалгааны зардал гэх мэт байна.

Өртөг тооцолт

Тайлант хугацааны үйлдвэрлэлийн зардлыг хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүн буюу өндөг болон биологийн хөрөнгө буюу дэгдээхийний тоо хэмжээнд нь харьцуулан тооцож, шингээдэг. Харин үр шимээ өгч байгаа өндөглөгч тахиануудын хувьд биологийн хөрөнгийн ангилалд анх хүлээн зөвшөөрснөөс хойш дахин өртгийн хэмжилт хийхгүй.

4.16 Өмч

Компанийн гаргасан өмчийн хэрэглүүрийг хүлээж авсан орлогоор бүртгэнэ. Хувьцаат капитал нь гаргасан хувьцааны нэрлэсэн үнийг илэрхийлнэ.

Нэмж төлөгдсөн капиталд хувьцаат капитал гаргаснаас хүлээж авсан аливаа урамшуулал орно. Хувьцаа гаргахтай холбоотой аливаа ажил гүйлгээний зардлыг холбогдох татвар суутгасан цэвэр дүнгээр нэмж төлөгдсөн капиталаас хасна.

Өмчийн бусад хэсэгт дараах зүйлс багтдаг. Үүнд:

- Дахин үнэлгээний нөөц нь дахин үнэлгээний олз, гарзаас бүрдэнэ.
- Хуримтлагдсан ашигт тайлант болон өмнөх хугацааны бүх ашиг багтана.

Ногдол ашгийг зарласан хугацаанд нь өр төлбөрөөр хүлээн зөвшөөрнө.

4.17 Орлого хүлээн зөвшөөрөлт

Орлого хүлээн зөвшөөрөхдөө Компани нь дараах таван алхмыг мөрддөг. Үүнд:

1. Үйлчлүүлэгчтэй байгуулсан гэрээг тодорхойлох
2. Гэрээний үүрэг хариуцлагын биелэлтийг тодорхойлох
3. Арилжааны үнийг тодорхойлох
4. Арилжааны үнийг гэрээний гүйцэтгэх үүргүүдэд хувиарлах
5. Аж ахуйн нэгж гүйцэтгэх үүргээ биелүүлсэн үедээ орлогыг хүлээн зөвшөөрөх

Компани нь бараа, ажил үйлчилгээтэйгээ холбоотойгоор олон төрлийн ажил гүйлгээ хийдэг. Иймд гэрээний нийт Орлогыг тохиролцсон барааг шилжүүлсэн бол тухайн мөчид эсвэл тодорхой хугацааны явцад хүлээн зөвшөөрнө.

Хэрэгжээгүй үүрэгт хамаарах орлого орох үед гэрээний өр төлбөрөөр хүлээн зөвшөөрөх ба санхүүгийн байдлын тайланд урьдчилж орсон орлогоор харуулна. Үүнтэй адилаар төлбөр ирэхээс өмнө тохиролцсон үүргийг биелүүлэх үед гэрээний хөрөнгө эсвэл дансны авлагаар санхүүгийн байдлын тайланд тусгана.

Өртөг, зардал

Борлуулалтын өртгийг борлуулалтын орлоготой нь уялдуулж санхүүгийн тайланд хүлээн зөвшөөрч, толилуулна.

Борлуулалт маркетинг, ерөнхий удирдлагын зардал, бусад зардлыг нийт дүнгээр нь толилуулна.

4.18 Ажилчдын богино хугацааны тэтгэмж

Богино хугацааны ажилчдын тэтгэмж

Ажилчдын богино хугацааны тэтгэмжид хамаарах амралтын мөнгө зэрэг тэтгэмжийг тэтгэмж болон бусад үүргийн дансанд дискаунтчлаагүй дүнгээр хүлээн зөвшөөрнө.

Ажилчдад олгох богино хугацааны тэтгэмж нь жилийн тайлант хугацааны эцсээс хойш 12 сарын дотор олгох тэтгэмж бөгөөд дараахийг багтаана. Үүнд:

- (a) цалин урамшуулал;
- (b) ээлжийн амралтын мөнгө, хөдөлмөрийн чадвар түр алдсаны тэтгэмж;
- (c) нийгмийн даатгалын шимтгэл болон бусад нийгмийн төлбөрүүд;
- (d) мөнгөн бус тэтгэмжүүд.

Урамшуулал

Компани зөвхөн өнгөрсөн үйл явдлын үр дүнд мөн үүрэг хариуцлагын найдвартай тооцоолол хийх боломжтой тохиолдолд тийм төлбөр хийх өнөөгийн хууль ёсны болон үүсмэл үүрэг хүлээсэн бол урамшууллын төлбөрийн хүлээгдсэн өртгийг хүлээн зөвшөөрнө.

4.19 Зээлийн өртөг

Бэлтгэл шаардах хөрөнгийг худалдан авах, бүтээн босгох, болон үйлдвэрлэхтэй холбоотой гарсан зээлийн өртгийг тухайн хөрөнгийг зориулалтын дагуу ашиглах болон борлуулахад бэлэн болгох хүртэлх хугацаанд капиталжуулна. Бусад зээлийн өртгийг гарсан үед нь зардлаар хүлээн зөвшөөрөх ба санхүүгийн зардлын дансанд толилуулна.

4.20 Нөөц, болзошгүй хөрөнгө, өр төлбөр

Шүүхийн маргаан, алдагдалтай гэрээ, зэрэг бусад төлбөрийг үүрэг өнгөрсөн үйл явдлыг үр дүнд бий болж, уг үүрэг хариуцлагыг барагдуулахад эдийн засгийн өгөөжийн гадагш урсгал шаардагдах магадлалтай бөгөөд мөнгөн дүнг найдвартай хэмжих боломжтой болсон үед нөөцөөр зөвшөөрнө.

Нөөцийг тайлангийн өдрөөр мэдэгдэж буй хамгийн найдвартай нотолгоонд үндэслэсэн үүрэг хариуцлагыг биелүүлэхэд шаардагдах зардлын мэдээлэлд суурилан тооцно. Хэд хэдэн ижил төстэй үүрэг үүссэн үед, үүрэг хариуцлагын төрлөөр нь тэдгээрийг барагдуулахад шаардлагатай гарах урсгалын магадлалыг тооцдог. Мөнгөний цаг хугацааны үнэ цэнэ нь материаллаг нөлөө үзүүлэхүйц бол нөөцийн өнөөгийн үнэ цэнийг дискаунтчлан тооцдог.

Компанийн гуравдагч талаас авах нь тодорхой болсон нөхөн олговрыг тусд нь хөрөнгөөр хүлээн зөвшөөрнө. Тус дүн нь холбогдох нөөцийн дүнгээс ихгүй байна.

Тухайн үүргийг барагдуулахтай холбоотой эдийн засгийн өгөөжийн гарах урсгал нь магадлалтай биш үед өр төлбөр хүлээн зөвшөөрөхгүй. Эдийн засгийн өгөөжийн гарах урсгал нь бага дүнтэйгээс бусад үүссэн нөхцөлийг болзошгүй өр төлбөрөөр санхүүгийн тайланд тодруулна.

4.21 Засгийн газрын буцалтгүй тусламж

Засгийн газрын буцалтгүй тусламжийг уг тусламжийн нөхцөлийг Компани биелүүлэх ба тусламжийг хүлээж авна гэсэн үндэслэлтэй баталгаа бий болох хүртэл хүлээн зөвшөөрөхгүй.

Эргэлтийн бус хөрөнгийг худалдаж авах, барьж байгуулах эсвэл эзэмших шаардлагыг хангах гэсэн үндсэн нөхцөлтэй засгийн газрын буцалтгүй тусламжийг санхүү байдлын тайланд урьдчилж олсон орлогоор хүлээн зөвшөөрч холбогдох хөрөнгийн ашиглах хугацааны турш системтэй, оновчтой сууриар ашиг, алдагдал руу шилжүүлнэ.

Бусад засгийн газрын буцалтгүй тусламжийг системтэй сууриар холбоотой зардлыг харгалзан нөхөх байдлаар уг зардлыг хэрэгжих тайлангийн үеүдэд орлогоор хүлээн зөвшөөрнө. Компанид өмнө нь учирсан гарз, хохирол буюу гарсан зардлыг нөхөн олгохоор тооцож авлага үүсгэсэн буцалтгүй тусламжи болон ирээдүйн зарлагын

санхүүжүүлэх зорилгогүйгээр яаралтай тусламж болгон өгсөн засгийн газрын буцалтгүй тусламжийг авлага үүссэн тайлант үед нь ашиг, алдагдлаар хүлээн зөвшөөрнө.

4.22 Орлогын албан татвар

Тайлант үеийн татвар гэдэг нь тайлант оны эцсээр хүчинтэй болсон эсвэл хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж буй татварын хувь хэмжээг ашиглан тухайн оны татвар ногдох орлогод төлөх татварын өглөг болон өмнөх онуудтай холбоотой татварын өглөгийн залруулга юм.

Хойшлогдсон татварыг санхүүгийн тайлан дах хөрөнгө, өр төлбөрийн дансны үнэ болон татвар ногдох ашгийн тооцоололд ашиглан холбогдох татварын суурь хоорондын түр зөрүүгээр хүлээн зөвшөөрнө. Хойшлогдсон татварын өр төлбөрийг ерөнхийдөө бүх татвар ногдох түр зөрүүнд хүлээн зөвшөөрдөг. Хойшлогдсон татварын хөрөнгийг түр хасагдах зөрүүг ашиглаж болохуйц хэмжээний татвар ногдох ашиг олох магадлалтай байгаа үед бүх хасагдах түр зөрүүнд хүлээн зөвшөөрнө. Ийм хойшлогдсон татварын хөрөнгө, өр төлбөрийг гүүдвилийн анхдагч хүлээн зөвшөөрөлт эсвэл ажил гүйлгээн дэх бусад хөрөнгө, өр төлбөрийн анхдагч хүлээн зөвшөөрөлт нь татвар ногдох орлого ба нягтлан бодох бүртгэлийн ашгийн аль алинд нөлөөлөхгүй байвал хүлээн зөвшөөрөхгүй.

Хойшлогдсон татварын хөрөнгө, өр төлбөр нь хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж буй эсвэл тайлант оны эцсээр хүчин төгөлдөр болсон татварын хувь хэмжээ (болон татварын хууль)-нд үндэслэн тухайн өр төлбөрийг барагдуулах эсвэл хөрөнгийг хүлээн зөвшөөрөх тайлант онд мөрдөгдөхөөр хүлээгдэж буй татварын хувь хэмжээгээр хэмжигдэнэ.

Хойшлогдсон татварын хөрөнгө, өр төлбөрийн цэвэр дүнг зөвхөн тайлант хугацааны татварын өр төлбөрийг мөн хугацааны татварын хөрөнгөнд суутган тооцох хууль ёсны эрхтэй бөгөөд тэр нь нэг татварын албанаас ногдуулсан орлогын албан татвартай холбогдож байвал мөн Компани тайлант хугацааны татварын хөрөнгө, өр төлбөрөө цэвэр сууриар барагдуулах зорилготой байгаа тохиолдолд гаргана.

4.23 Нягтлан бодох бүртгэлийн бодлого болон тооцооллын тодорхойгүй байдалд удирдлагын шүүн тунгаагч ашиглах нь

Компанийн удирдлага санхүүгийн тайлан бэлтгэхдээ хөрөнгө, өр төлбөр, орлого болон зардал хүлээн зөвшөөрөхтэй холбоотой шүүн тунгаагч, тооцоолол, таамаглал ашигладаг.

Удирдлагын томоохон тооцоолол, таамаглал

Компани нь нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогоо баримтлахад үүсдэг санхүүгийн тайланд томоохон нөлөөлөл үзүүлэхүйц удирдлагын тооцоолол, таамаглалыг доор харуулав. Үүнд:

Хойшлогдсон татварын хөрөнгө хүлээн зөвшөөрөлт

Хойшлогдсон татварын хөрөнгийг хүлээн зөвшөөрөхдөө шилжүүлсэн татварын алданги болон хасагдах түр зөрүү нь ирээдүйн татвар ногдох орлогоор нөхөгдөх магадлалын үнэлгээнд үндэслэнэ. Мөн татварын орчин дахь хууль эрх зүйн болон эдийн засгийн хязгаарлалт, тодорхойгүй байдлын нөлөөллийг үнэлж дүгнэдэг.

Тооцооллын тодорхойгүй байдал

Хөрөнгө, өр төлбөр, орлого, зардлыг хүлээн зөвшөөрөх, хэмжихэд хамгийн их нөлөө үзүүлэх тооцоолол, таамаглалын талаарх мэдээллийг доор харуулав.

Элэгдэх хөрөнгийн ашиглагдах жил

Удирдлага нь элэгдэх хөрөнгөнд ашиглагдах жилийг хөрөнгийн ашиглалттай уялдуулан тайлант хугацаа бүрт тооцдог.

Бараа материал

Удирдлага нь бараа материалын цэвэр боломжит үнэ цэнийг тайлагналын өдрөөрх хамгийн найдвартай нотолгоонд суурилан тооцдог.

Бодит үнэ цэнийн хэмжилт

Удирдлага нь санхүүгийн хэрэглүүр болон санхүүгийн бус хөрөнгийн бодит үнэ цэнийг тодорхойлоход үнэлгээний арга ашигладаг. Зах зээлд оролцогчид уг хэрэглүүрийг хэрхэн үнэлж байгаатай уялдаатайгаар тооцоо, таамаглалыг боловсруулдаг.

5 Охин компанид оруулсан хөрөнгө оруулалт

5.1 Компанийн бүрэлдэхүүн

Энэхүү нэгтгэсэн санхүүгийн тайлан дараах охин компаниудыг багтаасан:

2020.12.31	Эзэмшил	Улс	Байгуулагдсан огноо	Үйлдвэрлэлийн салбар	Худалдаж авсан огноо
Охин компани	%				
Усжуулах ХК	80.69%	Монгол	1997.03.25	Газар тариалан	2017.10.23

2019.12.31	Эзэмшил	Улс	Байгуулагдсан огноо	Үйлдвэрлэлийн салбар	Худалдаж авсан огноо
Охин компани	%				
Усжуулах ХК	80.69%	Монгол	1997.03.25	Газар тариалан	2017.10.23

6 Сегментийн тайлагнал

Компани Тодруулга 4.4-д дэлгэрэнгүй тайлбарласан үйл ажиллагааны сегмент болох шувууны аж ахуй, тэжээлийн үйлдвэрлэл, бордооны үйлдвэрлэл, газар тариалан, мал аж ахуй гэсэн 5 чиглэлээр үйл ажиллагаагаа явуулж байна. Тайлант оны сүүлээр мал аж ахуйн үйл ажиллагаа эхлүүлсэн ба тус үйл ажиллагаанаас орлого олж эхлээгүй байна. Эдгээр үйл ажиллагааны сегмент хяналтад байдаг ба тохируулсан сегментийн үйл ажиллагааны үр дүнд суурилан стратегийн шийдвэрийг гаргадаг.

2020	Өндөг	Тэжээл	Бордоо	Нийт
Орлого				
Борлуулалтын орлого	23,172,187	2,010,967	83,664	25,266,819
Буцаалт, хөнгөлөлт	(296,796)	-	-	(296,796)
Сегментийн орлогын дүн	22,875,391	2,010,967	83,664	24,970,023
Сегментийн үйл ажиллагааны ашиг				
Борлуулсан бүтээгдэхүүний өртөг	15,963,602	1,708,698	62,420	17,734,721
Борлуулалтын зардал	640,737	-	-	640,737
Цалин хөлс, түүнтэй холбогдох зардал	682,611	-	-	682,611
Элэгдэл, хорогдлын зардал	89,529	-	-	89,529
Сегментийн үйл ажиллагааны ашиг	5,498,912	302,269	21,244	5,822,425
Сегментийн хөрөнгө				
Барилга	7,391,782	1,227,654	1,774,339	10,393,775
Газар эзэмших эрх	372,742	-	-	422,303
Тоног төхөөрөмж	4,137,991	1,503,419	-	5,641,410
Тээврийн хэрэгсэл	699,865	279,020	-	978,885
Биологийн хөрөнгө	1,778,163	-	-	1,969,423
Сегментийн өр төлбөр				
Дансны өглөг	151,229	-	-	578,138
Банкны зээл	5,350,000	-	-	5,350,000

2019	Өндөг	Тэжээл	Бордоо	Нийт
Орлого				
Борлуулалтын орлого	17,897,152	1,951,896	-	19,849,048

2019	Өндөг	Тэжээл	Бордоо	Нийт
Буцаалт, хөнгөлөлт	245,120	-	-	245,120
Сегментийн орлогын дүн	17,652,033	1,951,896	-	19,603,929
Борлуулсан бүтээгдэхүүний өртөг	12,052,239	1,636,465	-	13,688,704
Борлуулалтын зардал	608,453	-	-	608,453
Цалин хөлс, түүнтэй холбогдох зардал	604,915	-	-	604,915
Элэгдэл, хорогдлын зардал	57,095	-	-	57,095
Сегментийн үйл ажиллагааны ашиг	4,329,331	315,431	-	4,644,762
Сегментийн хөрөнгө				
Барилга	3,950,361	1,372,279	-	5,322,641
Газар эзэмших эрх	223,719	-	-	223,719
Тоног төхөөрөмж	2,345,250	1,749,606	-	4,094,856
Тээврийн хэрэгсэл	552,621	156,039	-	708,660
Биологийн хөрөнгө	916,841	-	-	916,841
Сегментийн өр төлбөр				
Дансны өглөг	491,021	-	-	569,763
Банкны зээл	4,800,000	-	-	4,800,000

7 Санхүүгийн хөрөнгө болон санхүүгийн өр төлбөр

7.1. Санхүүгийн хөрөнгө, өр төлбөрийн ангилал

Тодруулга 4.6-д санхүүгийн хөрөнгө болон өр төлбөрийн ангилал бүрийн тайлбар, холбогдох бүртгэлийн бодлогыг тодруулсан. Санхүүгийн хөрөнгө болон өр төлбөр нь ангилал тус бүрээр дараах байдалтай байна:

2020 оны 12 сарын 31	Хорогдуулсан өртөг	Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг нь ашиг алдагдалд бүртгэх	Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг бусад дэлгэрэнгүй орлогод илэрхийлэх санхүүгийн хөрөнгө	Нийт
Санхүүгийн хөрөнгө				
Дансны болон бусад авлага*	1,840,526	-	-	1,840,526
Мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгө	2,135,625	-	-	2,135,625
Санхүүгийн хөрөнгийн дүн	3,976,151	-	-	3,976,151

*Дансны болон бусад авлагад зөвхөн санхүүгийн хөрөнгийг толилуулсан.

2020 оны 12 сарын 31	Хорогдуулсан өртөг	Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг нь ашиг алдагдалд бүртгэх	Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг бусад дэлгэрэнгүй орлогод илэрхийлэх санхүүгийн хөрөнгө	Нийт
Санхүүгийн өр төлбөр				
Зээл, зээллэг	7,350,000	-	-	7,350,000
Дансны болон бусад өглөг*	4,874,407	-	-	4,874,407
Санхүүгийн өр төлбөрийн дүн	12,224,407	-	-	12,224,407

*Дансны болон бусад өглөгт зөвхөн санхүүгийн хөрөнгийг толилуулсан.

2019 оны 12 сарын 31	Хорогдуулсан өртөг	Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг нь ашиг алдагдалд бүртгэх	Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг бусад дэлгэрэнгүй орлогод илэрхийлэх санхүүгийн хөрөнгө	Нийт
Санхүүгийн хөрөнгө				
Дансны болон бусад авлага	4,971,120	-	-	4,971,120
Мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгө	2,909,766	-	-	2,909,766
Санхүүгийн хөрөнгийн дүн	7,880,886	-	-	7,880,886

2019 оны 12 сарын 31	Хорогдуулсан өртөг	Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг нь ашиг алдагдалд бүртгэх	Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг бусад дэлгэрэнгүй орлогод илэрхийлэх санхүүгийн хөрөнгө	Нийт
Санхүүгийн өр төлбөр				
Урт хугацаат зээл				
Богино хугацаат зээл	4,800,000	-	-	4,800,000
Дансны болон бусад өглөг	3,854,584	-	-	3,854,584
Санхүүгийн өр төлбөрийн дүн	8,654,584	-	-	8,654,584

Компанийн эрсдэлийн удирдлагын зорилго, бодлого зэрэг санхүүгийн хэрэглүүрийн эрсдэлийн тодруулгыг тодруулга 30-с харна уу.

8. Мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгө

Мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгө нь дараахаас бүрдэнэ:

Мянган төгрөгөөр	2020 оны 12 сарын 31	2019 оны 12 сарын 31
Бэлэн мөнгө	282,937	144,181
Банкны үлдэгдэл		
- Төгрөг	1,846,889	2,762,158
- Ам.доллар	4,521	481
- Рубль	8	-
- Юань	1,270	2,946
Мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгийн дүн	2,135,625	2,909,766

9. Дансны болон бусад авлага

Мянган төгрөгөөр	2020 оны 12 сарын 31	2019 оны 12 сарын 31
Дансны авлага - өндөг	1,344,503	974,603
Дансны авлага - тэжээл	19,294	16,167
Дансны авлага - савлагаа	-	6,804
Дансны авлага – бордоо	55	67,856
Найдваргүй дансны авлагын хасагдуулга	(8,027)	(8,477)
Урамшууллын авлага	6,585	118,161
Цэвэр дансны авлага	1,362,410	1,175,114
Ажиллагсдаас авах авлага	24,786	26,146
Санхүүгийн хөрөнгийн дүн	1,387,196	1,201,260
Татварын авлага	257	-
Бусад авлага	1,575,087	-
Санхүүгийн бус хөрөнгийн дүн	1,575,344	-
Дансны болон бусад авлагын дүн	2,962,540	1,201,260

Дансны авлагын цэвэр дансны үнэ нь бодит үнэтэй ойролцоо гэж үзэж байна. Барааны авлага цуглуулах дундаж хугацаа нь 20 хоног (2019: 30 хоног) байна. Дансны авлагад хүү тооцохгүй.

Холбоотой талын авлагын жагсаалтыг хавсралт 28.4-с харна уу. Дансны авлагын хугацааны ангиллыг тодруулга 30.1.2-с харна уу. Найдваргүй авлагын хасагдуулга байгуулсан аргыг тодруулга 30.1.2-с харна уу.

10. Бараа материал

Мянган төгрөгөөр	2020 оны 12 сарын 31	2019 оны 12 сарын 31
Түүхий эд материал - Тэжээл	2,367,990	856,831
Түүхий эд материал – Савалгаа	5,400	1,607
Түүхий эд материал- Үр тариа	237,442	43,010
Бэлэн бүтээгдэхүүн - Өндөг	78,875	202,097
Бэлэн бүтээгдэхүүн - Тэжээл	211,451	70,859

Мянган төгрөгөөр	2020 оны 12 сарын 31	2019 оны 12 сарын 31
Бэлэн бүтээгдэхүүн - Савлагаа	33,001	20,704
Бэлэн бүтээгдэхүүн - бордоо	151,876	-
Ажилчдын хоолны материал	11,391	2,248
Эм, ариутгал	5,241	2,337
Шатах тослох материал	3,906	21,229
Хангамжийн материал	289,160	105,904
Царгас тариалалт	59,046	59,046
Уринш	34,900	21,809
Сав, баглаа боодол	466,174	249,677

Бараа материалын дүн **3,955,853** **1,657,358**

Тайлант хугацаанд зардлаар хүлээн зөвшөөрсөн бараа материалын өртөг нь 24,604,563 мянган төгрөг (2019 онд: 19,131,725 мянган төгрөг) байна.

Хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүн болох өндөгний гарц нь дараах байдалтай байна:

Өндөгний төрөл	Хэмжих нэгж	2020 оны 12 сарын 31	2019 оны 12 сарын 31
Иод, селен, омегатай өндөг	ширхэг	20,055,010	3,764,041
Том өндөг	ширхэг	49,211,368	51,658,651
Дунд өндөг	ширхэг	3,490,298	3,012,580
Жижиг өндөг	ширхэг	1,406,322	1,943,840
Хагархай өндөг	ширхэг	791,844	865,824
Шингэн өндөг	килограмм	8,905	11,182
Нийт өндөгний гарц		74,963,747	61,256,118

11. Урьдчилж төлсөн зардал/тооцоо

Мянган төгрөгөөр	2020 оны 12 сарын 31	Нэмэгдсэн	Хасагдсан	2019 оны 12 сарын 31
Тэжээлийн урьдчилгаа төлбөр	1,926,904	11,993,887	11,641,803	1,574,820
Хөрөнгө худладан авалтын урьдчилгаа төлбөр	136,206	12,535,884	14,053,254	1,653,576
Тариалалтын урьдчилгаа зардал	33,339	-	27,990	61,328
Эргэлтийн сүрэгийн зардал	51,905	51,905	-	-
Бусад урьдчилгаа төлбөр	207	523,018	608,562	85,752
Урьдчилж гарсан зардал- Тоног төхөөрөмж	49,720	49,720	272,516	272,516
Урьдчилж төлсөн тооцоо	83,000	96,939	96,939	83,000
Бараа материал татан авалт	-	-	1,250	1,250
Урьдчилж төлсөн зардал/тооцооны дүн	2,281,281	25,251,353	26,702,314	3,732,242

12. Үндсэн хөрөнгө

Мянган төгрөгөөр	Дуусаагүй барилга	Барилга, байгууламж	Тээврийн хэрэгсэл, тоног төхөөрөмж	Тавилга эд хогшил	Бусад	Нийт
Өртөг						
2019 оны 1 сарын 1-ний үлдэгдэл	-	6,433,715	7,267,060	94,114	362,770	14,157,660
Нэмэгдсэн	4,818,185	1,351,575	5,335,857	105,126	135,285	11,746,028
Хасагдсан	(896,716)	(167,959)	(319,993)	-	-	(1,384,668)
2019 оны 12 сарын 31-ний үлдэгдэл	3,921,469	7,617,331	12,282,925	199,240	498,055	24,519,020
Нэмэгдсэн	652,057	3,658,605	3,107,500	116,136	720,076	8,254,374
Худалдаж авсан	652,057	-	2,614,964	96,818	705,737	4,069,576
Ангилал өөрчилсөн	-	3,658,605	492,536	19,318	14,339	4,184,798
Хасагдсан	(4,444,756)	(182,800)	(19,500)	-	-	(4,647,056)
Данснаас хассан	(43,960)	(182,800)	(19,500)	-	-	(246,260)
Ангилал өөрчилсөн	(4,400,796)	-	-	-	-	(4,400,796)
2020 оны 12 сарын 31-ний үлдэгдэл	128,770	11,093,136	15,370,925	315,376	1,218,131	28,126,338
Хуримтлагдсан элэгдэл, үнэ цэнийн бууралт						
2019 оны 1 сарын 1-ний үлдэгдэл	-	1,304,126	2,499,748	63,803	99,393	3,967,071
Тайлант жилд байгуулсан	-	207,302	735,291	9,222	93,058	1,044,874
Данснаас хассан	-	(345)	(7,574)	-	-	(7,919)
2019 оны 12 сарын 31-ний үлдэгдэл	-	1,511,083	3,227,465	73,026	192,451	5,004,025
Нэмэгдсэн	-	274,644	1,065,651	25,919	119,254	1,485,468
Данснаас хассан хөрөнгийн элэгдэл	-	(182,966)	(9,329)	-	-	(192,295)
2020 оны 12 сарын 31-ний үлдэгдэл	-	1,602,761	4,283,787	98,945	311,705	6,297,198
Дансны үнэ						
2019 оны 12 сарын 31-ний үлдэгдэл	3,921,469	6,106,248	9,055,463	126,214	305,600	19,514,994
2020 оны 12 сарын 31-ний үлдэгдэл	128,770	9,490,374	11,087,141	216,431	906,422	21,829,138

Компанийн бүх үндсэн хөрөнгө 2020 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар зээлийн барьцаанд тавьсан байна (2019 оны 12 дугаар сарын 31: бүх үндсэн хөрөнгө). Зээлийн талаарх мэдээллийг тодруулга 16-аас харна уу. Тайлант онд нэмэгдсэн дүн нь 4,069,576 мянган төгрөгийн худалдан авалт (2019: 6,923,144 мянган төгрөг), 4,184,798 мянган төгрөгийн (2019: 5,182,604 мянган төгрөг), өөрөө үйлдвэрлэсэн хөрөнгөөс бүрдэнэ. Үйлдвэрлэлд ашиглагдаж байгаа хөрөнгийн элэгдлийн зардлыг хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүний өртөгт шингээдэг ба ерөнхий удирдлага, борлуулалтын зориулалтаар ашиглагдаж байгаа хөрөнгийн элэгдлийн зардлыг ерөнхий ба удирдлагын зардалд тусгасан.

Тайлант онд Бүгд Найрамдах Болгар Улсын “Dion engineering” компаниас нийлүүлсэн шингэн өндөгний үйлдвэрийн тоног төхөөрөмжийн угсралтын ажил хийгдэж, 2020 оны 3 дугаар сард үйлдвэрлэл явуулж эхэлсэн. Уг тоног төхөөрөмж нь цагт 500 литр шингэн өндөгийг хагалан, ариутган савлах хүчин чадалтай, бүрэн автомат ажиллагаатай юм. “Шувууны аж ахуй №2”-ын өндөглөгч шувууны 1 байр ашиглалтанд орж, 9 сараас өндөг хүлээн авч эхэлсэн.

13. Биет бус хөрөнгө

Мянган төгрөгөөр	Газар эзэмших эрх	Гүүдвил	Програм хангамж	Нийт
Өртөг				
2019 оны 1 сарын 1-ний үлдэгдэл	10,000	853,405	29,694	893,099
Нэмэгдсэн	-	-	3,403	3,403
Хасагдсан	-	(4,237)	-	(4,237)
2019 оны 12 сарын 31-ний үлдэгдэл	10,000	849,168	33,097	892,265
Нэмэгдсэн	415,998	34,132	2,157	418,155
Хасагдсан	-	-	-	-
2020 оны 12 дугаар сарын 31-ний үлдэгдэл	425,998	883,300	35,254	1,344,552
Хуримтлагдсан хорогдуулга				
2019 оны 1 сарын 1-ний үлдэгдэл	1,304	-	23,472	24,776
Нэмэгдсэн	975	-	5,483	6,458
2019 оны 12 сарын 31-ний үлдэгдэл	2,279	-	28,955	31,234
Нэмэгдсэн	1,416	-	2,844	4,260
2020 оны 12 сарын 31-ний үлдэгдэл	3,695	-	31,799	35,494
Дансны үнэ				
2019 оны 12 сарын 31-ний үлдэгдэл	7,721	849,168	4,142	861,031
2020 оны 12 сарын 31-ний үлдэгдэл	422,303	883,300	3,455	1,309,058

Хорогдуулгын зардлыг *ерөнхий ба удирдлагын зардалд* тусгасан байна.

14. Биологийн хөрөнгө

14.1. Эргэлтийн биологийн хөрөнгө-Дэгдээхэй

Мянган төгрөгөөр	2020 оны 12 сарын 31		2019 оны 12 сарын 31	
	Тоо (ширхгээр)	Өртөг (мянган төгрөгөөр)	Тоо (ширхгээр)	Өртөг (мянган төгрөгөөр)
Эхний үлдэгдэл	96,554	888,825	22,388	139,532
Худалдан авсан	80,425	480,289	168,999	2,064,759
Нас дэвшиж хасагдсан	(96,554)	(888,825)	(94,833)	(1,315,466)
Эцсийн үлдэгдэл	80,425	480,289	96,554	888,825

14.2. Эргэлтийн бус биологийн хөрөнгө

Мянган төгрөгөөр	2020 оны 12 сарын 31		2019 оны 12 сарын 31	
	Тоо (ширхгээр)	Өртөг (мянган төгрөгөөр)	Тоо (ширхгээр)	Өртөг (мянган төгрөгөөр)
Өндөглөгч тахиа	310,105	1,778,163	186,724	916,841
Хонь	518	69,460	-	-
Үхэр	1	2,800	-	-
Адуу	63	119,000	-	-
Дүн	310,687	1,969,423	186,724	916,841

14.2.1. Эргэлтийн бус биологийн хөрөнгө-Өндөглөгч тахиа

Мянган төгрөгөөр	2020 он	2019 он
Өртөг		
2019 оны 12 сарын 31-ний үлдэгдэл	2,393,850	2,681,157
Нас дэвшиж нэмэгдсэн	888,825	1,315,466
Худалдаж авсан	3,442,360	-
Хорогдсон, борлуулсан	(2,393,850)	(1,602,773)
2020 оны 12 дугаар сарын 31-ний үлдэгдэл	4,331,185	2,393,850
Хуримтлагдсан элэгдэл		
2019 оны 12 сарын 31-ний үлдэгдэл	1,477,009	1,334,912
Байгуулсан элэгдэл	2,646,896	1,744,870
Хорогдсон, борлуулсанд ногдох элэгдэл	(1,570,883)	(1,602,773)
2020 оны 12 дугаар сарын 31-ний үлдэгдэл	2,553,021	1,477,009
Дансны үнэ		
2019 оны 12 сарын 31-ний үлдэгдэл	916,841	1,346,245
2020 оны 12 сарын 31-ний үлдэгдэл	1,778,163	916,841
Тоо ширхэгээр		
Эхний үлдэгдэл	186,724	227,033
Нас дэвшиж нэмэгдсэн	96,554	94,833
Худалдаж авсан	213,551	-
Хорогдсон, борлуулсан	(186,724)	(135,142)
Эцсийн үлдэгдэл	310,105	186,724

14.2.2. Эргэлтийн бус биологийн хөрөнгө-Адуу

Мянган төгрөгөөр	2020 он	2019 он
Өртөг		
2019 оны 12 сарын 31-ний үлдэгдэл	-	-
Худалдаж авсан	121,000	-
Хорогдсон, борлуулсан	(2,000)	-
2020 оны 12 дугаар сарын 31-ний үлдэгдэл	119,000	-
Хуримтлагдсан элэгдэл		
2019 оны 12 сарын 31-ний үлдэгдэл	-	-
Байгуулсан элэгдэл	-	-
Хорогдсон, борлуулсанд ногдох элэгдэл	-	-
2020 оны 12 дугаар сарын 31-ний үлдэгдэл	-	-
Дансны үнэ		
2019 оны 12 сарын 31-ний үлдэгдэл	-	-
2020 оны 12 сарын 31-ний үлдэгдэл	119,000	-

Мянган төгрөгөөр	2020 он	2019 он
Тоо ширхэгээр		
Эхний үлдэгдэл	-	-
Нас дэвшиж нэмэгдсэн	-	-
Худалдаж авсан	64	-
Хорогдсон, борлуулсан	(1)	-
Эцсийн үлдэгдэл	63	-

Компани нь Араб болон Монгол адуу үржүүлж, хурдны морины үүлдэр гаргаж авах судалгааны зориулалтаар адуун сүрэг худалдан авсан. Адуун сүргийг тайлант оны сүүлээр худалдан авсан тул тайлант оны эцэст нас дэвшилт гараагүй гэж Компанийн удирдлагууд үзсэн.

14.2.3. Эргэлтийн бус биологийн хөрөнгө-Хонь

Мянган төгрөгөөр	2020 он	2019 он
Өртөг		
2019 оны 12 сарын 31-ний үлдэгдэл	-	-
Худалдаж авсан	70,710	-
Хорогдсон, борлуулсан	(1,250)	-
2020 оны 12 дугаар сарын 31-ний үлдэгдэл	69,460	-
Хуримтлагдсан элэгдэл		
2019 оны 12 сарын 31-ний үлдэгдэл	-	-
Байгуулсан элэгдэл	-	-
Хорогдсон, борлуулсанд ногдох элэгдэл	-	-
2020 оны 12 дугаар сарын 31-ний үлдэгдэл	-	-
Дансны үнэ		
2019 оны 12 сарын 31-ний үлдэгдэл	-	-
2020 оны 12 сарын 31-ний үлдэгдэл	69,460	-
Тоо ширхэгээр		
Эхний үлдэгдэл	-	-
Нас дэвшиж нэмэгдсэн	-	-
Худалдаж авсан	526	-
Хорогдсон, борлуулсан	(8)	-
Эцсийн үлдэгдэл	518	-

Компани нь 2020 оны махны чиглэлийн Дорпер үүлдэрийн хонь үржүүлж, 3 жилийн хугацаанд ашиг шимийн судалгаа хийхээр төлөвлөж, хонин сүрэг авсан. Хонин сүргийг тайлант оны сүүлээр худалдан авсан тул тайлант оны эцэст нас дэвшилт гараагүй гэж Компанийн удирдлагууд үзсэн.

14.2.4. Эргэлтийн бус биологийн хөрөнгө-Үхэр

Мянган төгрөгөөр	2020 он	2019 он
Өртөг		
2019 оны 12 сарын 31-ний үлдэгдэл	-	-
Худалдаж авсан	2,800	-

Мянган төгрөгөөр	2020 он	2019 он
2020 оны 12 дугаар сарын 31-ний үлдэгдэл	2,800	-
<i>Хуримтлагдсан элэгдэл</i>		
2019 оны 12 сарын 31-ний үлдэгдэл	-	-
Байгуулсан элэгдэл	-	-
2020 оны 12 дугаар сарын 31-ний үлдэгдэл	-	-
<i>Дансны үнэ</i>		
2019 оны 12 сарын 31-ний үлдэгдэл	-	-
2020 оны 12 сарын 31-ний үлдэгдэл	2,800	-
<i>Тоо ширхэгээр</i>		
Эхний үлдэгдэл	-	-
Нас дэвшиж нэмэгдсэн	-	-
Худалдаж авсан	1	-
Эцсийн үлдэгдэл	1	-

15. Дансны ба бусад өглөг

Мянган төгрөгөөр	2020 оны 12 сарын 31	2019 оны 12 сарын 31
Дансны өглөг	1,026,208	1,361,068
Тэжээл худалдан авалтын өглөг	426,909	78,742
Сав, хайрцаг худалдан авалтын өглөг	91,107	157,977
Цалингийн өглөг	151,257	121,669
Ногдол ашгийн өглөг	1,604,495	969,885
Ажилчдад өгөх өглөг	55,574	740
Бусад өглөг	217,817	213,351
Санхүүгийн өр төлбөрийн дүн	3,573,367	2,903,432
ОАТ-ын өглөг	243,553	212,325
Үл хөдлөх хөрөнгийн татварын өглөг	32,139	4,674
Нийгмийн даатгалын шимтгэлийн өглөг	7,810	29,269
ХХОАТ-ын өглөг	33,869	72,637
НӨАТ-ын өглөг	238,992	497,862
Суутгагчийн хувь хүнд олгосон орлогоос суутгасан татварын өглөг	75,923	134,385
Санхүүгийн бус өр төлбөрийн дүн	632,286	951,152
Дансны болон бусад өглөгийн дүн	4,205,653	3,854,584

Тодорхой бараа бүтээгдэхүүний худалдан авалтын зээлийн дундаж хугацаа нь 1 сар (2019: 1 сар) байна. Дансны өглөгт ямар нэгэн хүү тооцохгүй.

16. Зээл

16.1. Богино болон урт хугацаат зээл

Мянган төгрөгөөр	Богино хугацаат		Урт хугацаат	
	2020 оны 12 сарын 31	2019 оны 12 сарын 31	2020 оны 12 сарын 31	2019 оны 12 сарын 31
Банкны зээллэг	5,800,000	2,650,000	1,550,000	2,150,000
Зээлийн дүн	5,800,000	2,650,000	1,550,000	2,150,000

Урт хугацаат зээлийн бодит үнэ цэнэ нь дараах байдалтай байна:

Мянган төгрөгөөр	Бодит үнэ цэнэ		Дансны үнэ	
	2020 оны 12 сарын 31	2019 оны 12 сарын 31	2020 оны 12 сарын 31	2019 оны 12 сарын 31
Банкны зээллэг	1,550,000	2,150,000	1,550,000	2,150,000
Зээлийн дүн	1,550,000	2,150,000	1,550,000	2,150,000

Богино хугацаат зээл ба зээллэгийн бодит үнэ цэнэ нь дансны үнэтэйгээ тэнцүү боловч хөнгөлөлтийн нөлөө нь их биш байна.

2017 оны 07 дугаар сарын 28-ны өдөр Хас банкнаас хөрөнгө оруулалтын зориулалтаар 7 жилийн хугацаатай, жилийн 8%-ийн хүүтэй 3,000,000.0 мянган төгрөгийн зээл авсан. Зээлийг хуваарийн дагуу төлж байгаа бөгөөд 2020 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар урт хугацаат зээлийн ангилалд 1,550,000.0 мянган төгрөг (2019 он: 2,150,000 мян.төг), богино хугацаат зээлийн ангилалд 600,000.0 (2019 онд: 600,000.0 мянган төгрөг) мянган төгрөгийн зээлийн үлдэгдэлтэй байна.

2020 оны 06 дугаар сарын 04-ний өдөр Хаан банкнаас эргэлтийн хөрөнгө санхүүжүүлэх зорилгоор 2 жилийн хугацаатай, жилийн 15,6%-ийн хүүтэй 3,400,000.0 мянган төгрөгийн шугамын зээл авсан. 2020 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар богино хугацаат зээлийн ангилалд 3,200,000.0 төгрөгийн зээлийн үлдэгдэлтэй байна.

Голомт банкнаас 2020 оны 12 дугаар сарын 25-ны өдөр эргэлтийн хөрөнгө санхүүжүүлэх зорилгоор 1 жилийн хугацаатай, жилийн 3%-ийн хүүтэй, 2,000,000 мянган төгрөгийн төслийн зээл авсан. Тус зээлд “Усжуулах” ХК нь аливаа хөрөнгө барьцаалаагүй бөгөөд “Түмэн шувуут” ХК нь өөрийн хөрөнгөөр батлан даалт гаргасан.

Зээлийн мэдээллийг дэлгэрэнгүй харуулбал:

Зээлдүүлэгч	Валют	Зээлийн хэмжээ- мян.төг	Хүүгийн төвшин	Эхэлсэн огноо	Дуусах огноо	2020 оны 12 сарын 31	2019 оны 12 сарын 31
Хас банк	Төгрөг	3,000,000	8.0%	2017.07.28	2024.07.28	2,150,000	2,750,000
Голомт банк	Төгрөг	1,800,000	18.0%	2019.10.25	2022.10.25	-	250,000
Голомт банк	Төгрөг	1,500,000	17.4%	2019.10.28	2020.10.25	-	1,500,000
Голомт банк	Төгрөг	300,000	21.6%	2019.12.24	2020.03.24	-	300,000
Голомт банк	Төгрөг	1,600,000	18.0%	2020.03.06	2021.03.06	-	-
Хаан банк	Төгрөг	3,400,000	15.6%	2020.06.04	2022.06.04	3,200,000	-
Хас банк	Төгрөг	2,000,000	3.0%	2020.12.25	2021.12.25	2,000,000	-
Нийт үлдэгдэл						7,350,000	4,800,000

16.2. Санхүүгийн үйл ажиллагаанаас үүссэн өр төлбөрийн тохируулга

Компанийн санхүүгийн үйл ажиллагаанаас үүдсэн өр төлбөрт тайлант онд дараах өөрчлөлт гарсан байна:

Мянган төгрөгөөр	Урт хугацаат зээл	Богино хугацаат зээл	Түрээсийн өр төлбөр	Нийт
2020 оны 1 сарын 1	2,150,000	2,650,000	-	4,800,000
Мөнгөн урсгал:				-
- Эргэн төлөлт	-	(4,797,861)	-	(4,797,861)
- Нэмж авах	-	7,347,861	-	7,347,861
Мөнгөн бус:				-
- Бодит үнэ цэнэ	-	-	-	-
- Дахин ангилал	(600,000)	600,000	-	-
				-
2020 оны 12 сарын 31	1,550,000	5,800,000	-	7,350,000

Мянган төгрөгөөр	Урт хугацаат зээл	Богино хугацаат зээл	Түрээсийн өр төлбөр	Нийт
2019 оны 1 сарын 1	3,040,000	1,460,000	-	4,500,000
Мөнгөн урсгал:				-
- Эргэн төлөлт	(290,000)	(1,960,000)	-	(2,250,000)
- Нэмж авах	-	2,550,000	-	2,550,000
Мөнгөн бус:	-	-	-	-
- Бодит үнэ цэнэ	-	-	-	-
- Дахин ангилал	(600,000)	600,000	-	-
				-
2019 оны 12 сарын 31	2,150,000	2,650,000	-	4,800,000

17. Капитал ба нөөц

17.1. Хувьцаат капитал /дүрмийн сан/

Хувьцааны тоо өөрөөр заагаагүй бол	Энгийн хувьцаа	
	2020	2019
Зөвшөөрөгдсөн хувьцааний эхний үлдэгдэл (ширхэгээр)	200,000,000	150,000,000
Нэмж гаргасан хувьцаа	-	50,000,000
Нийт энгийн хувьцаа (ширхэгээр)	200,000,000	200,000,000
Нэгж энгийн хувьцааны нэрлэсэн үнэ /төгрөгөөр/	20	20
Нийт хувьцаат капиталын дүн /мянган төгрөгөөр/	4,000,000	4,000,000

Компани нь тогтмол орлогын эрхгүй энгийн хувьцааны нэг л ангилалтай.

17.2. Ногдол ашиг

2020 онд 1,600,000 мянган төгрөгийн ногдол ашгийг энгийн хувьцаа эзэмшигчдэд хуваарилахаар тооцсон.
 2019 онд 969,885 мянган төгрөгийн ногдол ашиг хуваарилахаар тооцсон.

17.3. Нэмж төлөгдсөн капитал

Мянган төгрөгөөр	2020 оны 12 сарын 31	2019 оны 12 сарын 31
Эхний үлдэгдэл	8,007,687	-
Нэмэгдсэн	-	9,000,000
Хасагдсан*	-	(992,313)
Эцсийн үлдэгдэл	8,007,687	8,007,687

Хувьцааны нэрлэсэн үнээс илүү төлөгдсөн хэмжээг хэлнэ. Хувьцааг нэрлэсэн үнээс нь доогуур үнээр борлуулбал хүлээсэн алдагдлын хэмжээг нэмж төлөгдсөн капитал дансанд сөрөг тэмдэгтэйгээр харуулна.

17.4. Эздийн өмчийн бусад хэсэг

Мянган төгрөгөөр	2020 оны 12 сарын 31	2019 оны 12 сарын 31
Нийгмийн хөгжлийн сан*	151,679	101,838
Ахмадын сан	7,200	-
Нийт эздийн өмчийн бусад хэсэг	158,879	101,838

*Компанийн Гүйцэтгэх захирлын 2017 оны 01 сарын 01 өдрийн 01 тоот тушаалаар батлагдсан “Хөдөлмөрийн дотоод журам”-ын дагуу компанид 12 дээш сар ажилласан ажилтнуудад урамшуулал олгох зорилготой нийгмийн хөгжлийн санг тайлант онд 151,679 мянган төгрөгөөр (2019 онд: 101,838 мянган төгрөг) байгуулсан.

17.5. Хуримтлагдсан ашиг

Үйл ажиллагаа эхэлсэн үеэс нэмэгдсэн капитал. Энэ нь тухайн тайлангийн хугацаанд олсон цэвэр ашгийн хэмжээгээр нэмэгдэнэ.

18. Орлого

Мянган төгрөгөөр	2020	2019
Борлуулалт - Өндөг	23,172,187	17,897,152
Борлуулалт - Тэжээл	2,010,967	1,951,896
Борлуулалт - Савлагаа	31,814	199,612
Борлуулалт-Бордоо	83,664	-
Мах, дэгдээхий борлуулалт	390,926	295,604
Үр, тарианы борлуулалт	625,412	455,805
Үзүүлсэн ажил үйлчилгээний орлого	500	7,129
Борлуулалтын буцаалт	(115,286)	(94,286)
Борлуулалтын хөнгөлөлт	(181,510)	(150,833)
Орлогын дүн	26,018,674	20,562,079

19. Борлуулалтын өртөг

Мянган төгрөгөөр	2020	2019
Борлуулсан бүтээгдэхүүний өртөг - Өндөг	21,901,802	16,566,092
Борлуулсан бүтээгдэхүүний өртөг - Тэжээл	1,708,383	1,636,184
Борлуулсан бүтээгдэхүүний өртөг - Савлагаа	29,372	147,458
Борлуулсан бүтээгдэхүүний өртөг - Мах, дэгдээхий	217,957	208,866

Мянган төгрөгөөр	2020	2019
Борлуулсан бүтээгдэхүүний өртөг - Бордоо	61,445	-
Борлуулсан бүтээгдэхүүний өртөг-Үр тариа	533,825	361,997
Өртгийн дүн	24,452,784	18,920,597

20. Хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүний анхны хүлээн зөвшөөрөлтөөс үүссэн бодит үнэ цэнийн олз

Мянган төгрөгөөр	2020	2019
БМ-ын анхны хүлээн зөвшөөрөлтөөс үүссэн бодит үнэ цэнийн олз	5,830,064	4,671,430
БМ-ын анхны хүлээн зөвшөөрөлтөөс үүссэн бодит үнэ цэнийн гарз	(4,978)	(230,902)
Нийт хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүний анхны хүлээн зөвшөөрөлтөөс үүссэн бодит үнэ цэнийн олз	5,825,086	4,440,528

21. Бусад орлого

Мянган төгрөгөөр	2020	2019
Тариалан эрхлэлтийг дэмжих сангийн урамшууллын орлого	-	118,161
Түрээсийн орлого	-	6,950
Бусад орлогын дүн	-	125,111

22. Борлуулалт, маркетингийн зардал

Мянган төгрөгөөр	2020	2019
Цалин хөлс, шагнал	682,611	599,264
Нийгмийн даатгалын шимтгэл	175,013	88,441
Сэлбэг хэрэгсэл, засвар үйлчилгээний зардал	75,179	44,447
Бараа материалын акт хорогдол	119,413	80,924
Элэгдлийн зардал	89,529	57,095
Шатахууны зардал	111,378	110,909
Зар сурталчилгааны зардал	38,195	135,562
Урсгал засвар үйлчилгээний зардал	990	2,705
Түрээсийн зардал	9,790	3,913
Албан томилолтын зардал	-	10,931
Шуудан холбооны зардал	109	230
Хангамжийн материалын зардал	6,077	7,950
Бусад зардал	8,836	5,585
Ажилчдын хоол, унаа, утасны зардал	66,563	54,926
Шагнал, урамшууллын зардал	22,557	62,371
Бичиг хэргийн зардал	3,528	2,460
Даатгалын төлбөрийн зардал	549	1,544
Төсөвт төлсөн АТБӨЯТХ-ийн татвар	2,560	1,206
Тээврийн зардал	115,360	35,908
Борлуулалт, маркетингийн зардлын дүн	1,528,237	1,306,371

23. Ерөнхий ба удирдлагын зардал

Мянган төгрөгөөр	2020	2019
Цалин хөлс, шагнал	619,110	506,726
Нийгмийн даатгалын зардал	179,386	79,664
Засвар үйлчилгээний зардал	49,426	37,831
Бараа материалын хэвийн хорогдол	-	1,810
Түрээсийн зардал	3,647	65,185
Албан томилолтын зардал	866	52,035
Элэгдлийн зардал	157,332	108,025
Шуудан холбооны зардал	22,329	13,919
Шатахууны зардал	63,492	63,888
Зар сурталчилгааны зардал	7,392	16,872
Хоол унаа, утасны зардал	48,555	40,807
Хандив, сургалтын зардал	6,028	23,072
Шагнал, урамшууллын зардал	29,929	32,524
Хангамжийн материал зардал	87,734	12,118
Бичиг хэргийн зардал	21,147	18,273
Даатгалын төлбөрийн зардал	2,135	7,853
Ашиглалтын зардал	51,564	30,687
Бусдаар гүйцэтгүүлсэн ажил, үйлчилгээний хөлс	65,027	78,944
Төсөвт төлсөн АТБӨЯТХ-ийн татвар	993	1,536
Төсөвт төлсөн газар, байгалийн нөөц ашигласны татвар	10,823	5,711
Төсөвт төлсөн үл хөдлөх хөрөнгийн албан татвар	8,902	5,365
Албан татвар төлбөр хураамжийн зардал	2,633	38
Цэвэрлэгээ үйлчилгээний зардал	87	22
Тээврийн зардал	-	1,186
Бусад зардал	76,680	23,860
Ерөнхий ба удирдлагын зардлын дүн	1,515,217	1,227,951

24. Санхүүгийн орлого/(зардал)

Мянган төгрөгөөр	2020	2019
Харилцах дансны хүүгийн орлого	1,883	208,052
Зээлийн хүүгийн зардал	(71,439)	(21,896)
Цэвэр санхүүгийн орлого/(зардал)	(69,556)	186,156

25. Гадаад валютын ханшийн зөрүүний олз (гарз)

Мянган төгрөгөөр	2020	2019
Гадаад валютын ханшийн зөрүүний олз/(гарз)		
- Мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгө	(6,796)	(10,329)
- Дансны болон бусад өглөг	2,921	-
- Бусад	(2,150)	(6,947)
Гадаад валютын ханшийн зөрүүний олз (гарз)-ын дүн	(6,025)	(17,276)

26. Үндсэн бус үйл ажиллагааны орлого/зардал

26.1. Үндсэн бус үйл ажиллагааны орлого

Мянган төгрөгөөр	2020	2019
Хангамжийн материалын борлуулалт	-	210
ТЭМ-ын борлуулалт	1,066	980
Үндсэн хөрөнгө данснаас хассаны олз	3,386	-
Байгууллагын НДШ чөлөөлөлт	267,848	-
Нийт дүн	272,300	1,190

26.2. Үндсэн бус үйл ажиллагааны зардал

Мянган төгрөгөөр	2020	2019
Хүү торгууль хөнгөлөлтийн зардал	6,500	3,161
Шагнал, урамшууллын зардал	1,510	2,664
Хувийн хэрэглээний зардал	8,561	24,359
Шинжилгээний зардал	1,387	-
Компанийн түвшинд зохиогдсон тэмдэглэлт үйл ажиллагааны зардал	4,813	35,699
Хандивын зардал	39,808	500
Найдваргүй авлагын зардал	-	5,563
Бусад зардал	74,226	50,724
Нийт дүн	136,805	122,670

27. Орлогын татварын зардал

Мянган төгрөгөөр	2020	2019
Тайлант жилийн татвар	452,668	482,000
Дүн	452,668	482,000

Үр ашигт татварын хувь хэмжээний нэгтгэл нь дараах байдалтай байна:

Мянган төгрөгөөр	2020	2019
Татварын өмнөх ашиг (СТОУС-ын дагуу)	4,465,933	3,720,199
Тусгайлан хувь хэмжээгээр тооцох татвар ногдох орлого	(1,883)	(208,052)
Татвар тооцох орлого нэмэгдүүлэх хэсэг, цэвэр	279,177	140,511
Нийт татвар ногдох орлого	4,747,237	3,652,658
Нийтлэг хувь хэмжээгээр ногдох орлогын албан татвар (2019: 10%/25%)	474,724	461,688
Хөнгөлөгдсөн татварын дүн	(22,244)	(493)
Тусгайлан хувь хэмжээгээр тооцох орлогын албан татвар (2019: 10%/25%)	188	20,805
Орлогын албан татварын зардал	452,668	482,000

28. Холбоотой талын ажил гүйлгээ

Компанийн холбоотой талд голлох удирдлагууд болон охин компани хамаарна.

28.1. Хяналтын харилцаа

Үзүүлэлт	Охин компани	"Түмэн шувуут" ХК-ийн Хамгийн дээд хяналт тавигч хувь хүн
Нэр	"Усжуулах" ХК	Л.Эрхэмбаяр, Б.Тунгалаг
Бүртгэгдсэн улс	Монгол улс	Монгол улс
Эзэмшлийн хувь	80.69%	Л.Эрхэмбаяр-30%, Б.Тунгалаг-30%

Компанийн хувьцаа эзэмшигчид болох Л.Эрхэмбаяр /30%/, Б.Тунгалаг /30%/, Ж.Болд /7.5%/, Э.Баяржаргал /7.5%/ нар нь компанийг хянадаг ба нэгдмэл сонирхолтой талууд юм. Нийт хувьцааны 25%-ийг нээлттэй арилжаалсан.

28.2. Охин компанитай хийсэн ажил гүйлгээ

Мянган төгрөгөөр Ажил гүйлгээ	2020	2019
Усжуулах ХК		
Бараа бүтээгдэхүүн борлуулалт	89,614	-
Бараа бүтээгдэхүүн худалдан авалт	387,190	-
Зээл олгосон	466,710	709,541
Зээлийн эргэн төлөлт	1,119,000	139,000
Хөрөнгө оруулалт	-	214,564
Хоорондын тооцоо	-	1,048,080

28.3. Удирдлага болон тэдний ойр дотны гэр бүлийн гишүүдтэй хийсэн ажил гүйлгээ

Голлох удирдлагад ТУЗ-ийн дарга, гишүүд, гүйцэтгэх удирдлага, тэдний гэр бүлийн гишүүд хамаарна. Голлох удирдлагын тайлант оны цалин хөлс, урамшуулал, холбогдох бусад тэтгэмжийн зардал дараах байдалтай байна:

Мянган төгрөгөөр	2020	2019
Цалин хөлс, урамшуулал	225,838	202,797
Нийгмийн даатгалын зардал	13,823	26,160
Зээл олгосон	43,772	2,974,662
Зээл авсан	70,000	135,000
Зээлийн эргэн төлөлт	162,458	3,034,093
Дүн	515,891	6,372,712

28.4. Холбоотой талуудтай хийсэн ажил гүйлгээний үлдэгдэл

Мянган төгрөгөөр	2020	2019
Авлага		
- Охин компани	1,990,768	2,940,634
- ТУЗ-н гишүүд	1,532,449	15,570
Авлагын дүн	3,523,217	2,956,204
Өглөг		
- ТУЗ-н гишүүд	172,060	184,844
Өглөгийн дүн	172,060	184,844

29. Тасралтгүй үйл ажиллагаа

Компанийн тасралтгүй үйл ажиллагаанд эргэлзээ үүсгэх томоохон үйл явдал, нөхцөл байдалтай холбоотой тодорхойгүй байдал байхгүй байна.

30. Санхүүгийн хэрэглүүрийн эрсдэл

Хүлээн зөвшөөрөх шалгуур, орлого зарлагыг хүлээн зөвшөөрөх үндэслэл, санхүүгийн хөрөнгө, өр төлбөр, эздийн өмчийн хэрэглүүрийн ангиллын талаар хэрэглэж буй нягтлан бодох бүртгэлийн үндсэн бодлого, арга зэргийг Тодруулга 4-д дэлгэрэнгүй харуулсан болно.

Компани нь санхүүгийн хэрэглүүрийн идэвхтэй арилжаанд оролцдоггүй. Компанийн өртөж болох томоохон санхүүгийн эрсдэл нь доорх байдалтай байна.

30.1.1. Зах зээлийн эрсдэл

Компани санхүүгийн хэрэглүүрүүдийг хэрэглэх явцад зах зээлийн эрсдэл, үүнд үндсэн үйл ажиллагаа болон хөрөнгө оруулалтын үйл ажиллагаанаас үүдэн гарах гадаад валют, хүүгийн төвшин болон бусад үнийн эрсдэлтэй тулгардаг байна.

30.1.2. Зээлжих эрсдэл

Зээлжих эрсдэл нь Компанид санхүүгийн эрсдэл үүссэний улмаас гэрээний үүргээ гүйцэтгэж чадахгүй болох эрсдэлийг харуулдаг. Компанийн хувьд энэхүү эрсдэлийн нөлөөлөл нь дансны авлага, хугацаат хадгаламж, ерийн хэрэглүүр гэх мэт өөр өөр санхүүгийн хэрэгслээс үүсдэг. Дараах санхүүгийн хэрэглүүрийн дансны үнээр хамгийн их зээлжих эрсдэлийг харуулав:

Мянган төгрөгөөр	2020 оны 12 сарын 31	2019 оны 12 сарын 31
Санхүүгийн хөрөнгө дансны үнээр		
- Банкн дахь харилцах болон хугацаатай хадгаламж	1,852,689	2,765,585
- Дансны авлага	1,362,410	1,175,114

Банкн дахь харилцах болон хугацаатай хадгаламж

Банкн дахь мөнгөний зээлжих эрсдэлийг томоохон банк, санхүүгийн байгууллагад байршуулах замаар удирддаг.

Moody's Investors Service/Standard & Poor's-ийн үнэлгээгээр банкн дахь харилцах болон хугацаатай хадгаламжийн зээлжих зэрэглэл дараах байдалтай байна:

Мянган төгрөгөөр	2020 оны 12 сарын 31	2019 оны 12 сарын 31
ВЗ	1,852,689	2,765,585
Зэрэглэлгүй	-	-
Дүн	1,852,689	2,765,585

Дансны авлага

Компани дансны авлага нь томоохон санхүүгийн бүрэлдэхүүн бүхий зүйлсийг агуулаагүй тул тэдгээрийн хүлээгдэж буй зээлийн алдагдлыг (найдваргүй авлагын зардал) тооцохдоо СТОУС 9-ийн дагуу хялбаршуулсан загварыг ашигладаг.

Хүлээгдэж буй зээлийн алдагдлыг хэмжихдээ дансны авлагын цуглуулагдах хугацаанд үндэслэн үнэлдэг. Тэдгээр авлагыг хугацаа хэтэрсэн хоногоор нь бүлэглэдэг.

Найдваргүй авлагын зардлыг бүртгэхдээ нөөцийн буюу хасагдуулгын аргыг хэрэглэдэг. Авлагыг данснаас хасахдаа тухайн авлага нь найдваргүй болох нь тогтоогдсон үед бүртгэдэг.

2020 оны 12 сарын 31	Дансны авлагын хугацаа хэтэрсэн хоног					Нийт
	3 сараас бага	3 сараас 6 сар	6 сараас 9 сар	9 сараас 12 сар	12 сараас дээш	
Дансны үнэ	1,337,680	8,232	2,368	15,572	-	1,363,852
Байгуулсан нөөцийн дүн	-	-	-	(8,027)	-	(8,477)

2019 оны 12 сарын 31	Дансны авлагын хугацаа хэтэрсэн хоног					Нийт
	3 сараас бага	3 сараас 6 сар	6 сараас 9 сар	9 сараас 12 сар	12 сараас дээш	
Дансны үнэ	343,117	65,348	117,423	356,799	114,887	997,574
Байгуулсан нөөцийн дүн	-	-	-	-	(8,477)	(8,477)

Найдваргүй авлагын нөөцийн 2020 оны өөрчлөлт дараах байдалтай байна:

2019 оны 1 сарын 1-ний найдваргүй авлагын нөөцийн үлдэгдэл	9,757
Тайлант хугацаанд буцаасан нөөц	1,280
2019 оны 12 сарын 31-ний найдваргүй авлагын нөөцийн үлдэгдэл	8,477
Тайлант хугацаанд буцаасан нөөц	450
2020 оны 12 сарын 31-ний найдваргүй авлагын нөөцийн үлдэгдэл	8,027

30.1.3. Хөрвөх чадварын эрсдэл

Хөрвөх чадварын эрсдэл гэдэг нь Компани хүлээсэн үүргээ биелүүлж чадахгүй байх эрсдэл юм.

Компанийн бодлого нь үйл ажиллагааны болон зээлийн үйлчилгээтэй холбоотой төлбөрийг барагдуулахад хангалттай мөнгөн хөрөнгө болон түргэн борлогдох хөрөнгөтэй байх оновчтой хөрвөх чадварын удирдлагын бодлого хэрэгжүүлэх юм.

Дараах хүснэгтээр гэрээнд заасан эргэн төлөгдөх хугацаатай үүсмэл бус санхүүгийн өр төлбөрүүдийг төлөх Компанийн үлдсэн гэрээний хугацааг харуулав. Компани төлөх шаардлагатай эхний өдөр санхүүгийн өр төлбөрийн дискаунтчилаагүй мөнгөн гүйлгээнд үндэслэн уг хүснэгтийг гаргасан.

2020 оны 12 сарын 31	Богино хугацаат			Урт хугацаат
	6 сараас бага	6 сараас 1 сар	1-5 жил	5-с дээш жил
Төгрөгийн зээл	1,900,000	3,900,000	1,550,000	-
Дансны болон бусад өглөг	4,205,653	-	-	-
Нийт	6,105,653	3,900,000	1,550,000	-

2019 оны 12 сарын 31	Богино хугацаат			Урт хугацаат
	6 сараас бага	6 сараас 12 сар	1-5 жил	5-с дээш жил
Төгрөгийн зээл	1,750,000	900,000	2,150,000	-
Дансны болон бусад өглөг	3,854,584	-	-	-
Нийт	5,604,584	900,000	2,150,000	-

Компани нь хөрвөх чадварын эрсдэл ялангуяа мөнгөний эх үүсвэр, дансны авлагыг үнэлэх, удирдахад санхүүгийн хөрөнгийн хүлээгдэж буй мөнгөн урсгалыг авч үздэг. Дансны болон бусад авлагын мөнгөн урсгал нь бүгд 1 сарын дотор төлөгдөх гэрээтэй юм. Тиймээс авлагын эргэн төлөгдөх хугацаа харьцангуй хурдан тул Компанийн мөнгөний эх үүсвэр, дансны авлага нь эргэлтийн мөнгөн урсгалын шаардлагаас их байна.

31. Бодит үнэ цэнийн хэмжилт

Санхүүгийн хөрөнгө болон санхүүгийн өр төлбөрийг нэгтгэсэн санхүүгийн тайланд бодит үнэ цэнийн шатлалаар гурван төвшинд ангилна. Эдгээр гурван ангиллыг бодит үнэ цэнийг хэмжихэд ашигласан орцуудын ач холбогдолд үндэслэнэ.

- Төвшин 1: Ижил төрлийн хөрөнгө болон өр төлбөрийн идэвхтэй зах зээл дэх зарласан (тохируулаагүй) үнийг ашиглан тодорхойлно;
- Төвшин 2: Хөрөнгө болон өр төлбөрийн хувьд боломжит өгөгдлийг ашиглан шууд (үнэ) болон шууд бусаар (үнээс гаралтай) бодит үнэ цэнийг тодорхойлох аргачлалыг 2-р төвшинд хэрэгжүүлнэ;
- Төвшин 3: Зах зээлийн ашиглаж болох өгөгдөлд тулгуурлахгүйгээр (ашиглагдахгүй өгөгдөл) бодит үнэ цэнийг тодорхойлно. Удирдлага нь санхүүгийн хэрэглүүрийг ангилахдаа бодит үнэ цэнийн төвшинг ашигладаг.

Дараах хүснэгтээр бодит үнэ цэнийг хэмжсэн санхүүгийн хөрөнгө, санхүүгийн өр төлбөрүүдийн шатлалыг төвшин тус бүрээр харуулав:

2020 оны 12 сарын 31	Төвшин 1	Төвшин 2	Төвшин 3	Нийт
Санхүүгийн хөрөнгө				
Бусад богино хугацаат санхүүгийн хөрөнгө	-	2,962,540	-	2,962,540
Мөнгөн хөрөнгийн үлдэгдэл		2,135,625		2,135,625
Санхүүгийн хөрөнгийн дүн	-	7,088,933	-	7,088,933
Санхүүгийн өр төлбөр				
Зээл, зээллэг	-	7,350,000	-	7,350,000
Дансны өглөг	-	4,205,653	-	4,205,653
Санхүүгийн өр төлбөрийн дүн	-	11,555,653	-	11,555,653
Санхүүгийн хэрэгслийн цэвэр дүн	-	4,466,720	-	4,466,720

2019 оны 12 сарын 31	Төвшин 1	Төвшин 2	Төвшин 3	Нийт
Санхүүгийн хөрөнгө				
Бусад богино хугацаат санхүүгийн хөрөнгө	-	7,911,754	-	7,911,754
Мөнгөн хөрөнгийн үлдэгдэл	-	2,909,766	-	2,909,766
Санхүүгийн хөрөнгийн дүн	-	10,821,520	-	10,821,520
Санхүүгийн өр төлбөр				
Зээл, зээллэг	-	7,740,634	-	7,740,634
Дансны өглөг	-	3,854,584	-	3,854,584
Санхүүгийн өр төлбөрийн дүн	-	11,595,218	-	11,595,218
Санхүүгийн хэрэгслийн цэвэр дүн	-	773,698	-	773,698

32. Капиталын удирдлагын бодлого, журам

Компанийн капиталын удирдлагын бодлогын зорилго нь:

- Компани цаашид үйл ажиллагаагаа тасралтгүй явуулах чадавхийг хангах
- Тухайн бүтээгдэхүүн үйлчилгээний холбогдох эрсдэлийн төвшинг үндэслэн тэдгээрийн үнийг оновчтой тогтоох замаар хувьцаа эзэмшигчдэд зохистой өгөөжийг хүртээх юм.

Компанийн зорилго нь капитал, санхүүжилтийн харьцааг зохистой төвшинд барих юм.

Санхүүгийн хараат байдлаас зайлсхийх үр ашигтай санхүүгийн бүтцийг бий болгохын тулд удирдлага Компанийн капиталын шаардлагыг үнэлнэ. Компани капиталын бүтцийг удирдаж, эдийн засгийн нөхцөл байдлын өөрчлөлт, хөрөнгийн эрсдэлийн шинж чанарыг харгалзан тохируулга хийдэг. Капиталын бүтцийг бий болгож, тохируулахын тулд Компани хувьцаа эзэмшигчдэд төлсөн ногдол ашгийн дүнд залруулга хийж, хувьцаа эзэмшигчдийн хөрөнгийг буцаах, шинээр хувьцаа гаргах, эвсэл өр төлбөрөө бууруулахаар хөрөнгө борлуулах зэрэг арга хэмжээ авна.

Компанийн тайлант хугацааны капиталын дүнг доор хураангуйлан харуулав:

Мянган төгрөгөөр	2020 оны 12 сарын 31	2019 оны 12 сарын 31
Нийт эздийн өмч	25,367,554	23,027,733
Хасах: мөнгө ба түүнтэй адилтгах хөрөнгө	2,135,625	2,909,766
Капитал	23,231,929	20,117,967
Нийт эздийн өмч	25,367,554	23,027,733
Нэмэх: Зээл	7,350,000	4,800,000
Бүх санхүүжилт	32,717,554	27,827,733
Капитал, санхүүжилтийн харьцаа	71%	72%

Тайлант онд капитал санхүүжиллын харьцаанд материаллаг өөрчлөлт ороогүй байна.

33. Тайлагналын үеийн дараах үйл явдал

Тайлагналын өдөр буюу 2020 оны 12 дугаар сарын 31 болон энэхүү тайланг баталгаажуулсан өдөр хоорондын хугацаанд ямар нэгэн залруулагдах эсвэл үл залруулагдах томоохон гүйлгээ гараагүй болно. Дэлхий дахинд тархсан Ковид-19 цар тахлаас үүдэн гэрээт ресторан хоолны газруудын худалдан авалт буурсан ч бөөний

төвүүд, хүнсний дэлгүүрүүдээрх борлуулалт хэвийн явагдаж байна. 2021 оны эхний улирлын байдлаар өмнөх оны мөн үеийнхээс үйлдвэрлэлийн хүчин чадал нэмэгдсэн байна.

34. Санхүүгийн тайлангийн баталгаажуулалт

2020 оны 12 дугаар сарын 31-нээр тасалбар болсон санхүүгийн тайланг 2021 оны 4 дүгээр сарын 19-ний өдөр удирдлага батлав.

Ж. Болд
Гүйцэтгэх захирал

Н. Должинсүрэн
Ерөнхий нягтлан бодогч